

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

**MİNYATÜR SANATI TEKNİKLERİYLE RESİMLENDİRİLMİŞ
BİR HAREKETLİ ÇOCUK KİTABI TASARIMI**

Hazırlayan
Fatma AKDAŞ

Danışman
Prof. Filiz ADIGÜZEL

İZMİR/ 2024

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

**MİNYATÜR SANATI TEKNİKLERİYLE RESİMLENDİRİLMİŞ
BİR HAREKETLİ ÇOCUK KİTABI TASARIMI**

Hazırlayan
Fatma AKDAŞ

Danışman
Prof. Filiz ADIGÜZEL

İZMİR/ 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Minyatür Sanatı Teknikleriyle Resimlendirilmiş Bir Hareketli Çocuk Kitabı Tasarımı*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih ... / ... / ...

Fatma AKDAŞ

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün / / Tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği' nin..... maddesine göre öğrencisi'nın “Minyatür Sanatı Teknikleriyle Resimlendirilmiş Bir Hareketli Çocuk Kitabı Tasarımı” konulu tezi incelenmiş ve aday / / tarihinde, saat’da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÖZET

Minyatür, geleneksel Türk sanatlarının, kitap süsleme alanındaki kollardan biri olarak karşımıza çıkmakta ve en yaygın anlatımıyla, el yazması kitaplarda anlatılan olayları veya mitolojik hikayeleri görselleştirerek destekleyen, anlatımı kolaylaştıran resimler olarak adlandırılmaktadır. Türkçeye Batı dillerinden girdiği belirtilen minyatür sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Türkçe kaynaklarda bu terim için nakış, tasvir ve resim kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Zaman ve coğrafya içerisinde, nakkaş ya da musavvir adıyla bilinen resim sanatçılarının çalışma yöntemlerinin ve tekniklerinin değiştiği, bu yeni tekniklerin zaman içerisinde imkanlar çerçevesinde zenginleştiği görülmektedir.

Resimli çocuk kitapları, genel anlamda, bütününde verilmek istenen mesajı iletme için metnin büyük ölçüde resimler ile ilişkilendirildiği kitaplar olarak tanımlanabilir. Bu tanımlama minyatürün tanımıyla da benzerlik göstermektedir. Hareketli kitaplardan bahsederken karşımıza çıkan tanımlama ise; okuyucu tarafından elle hareket ettirilen ya da sayfalar açıldığında kendiliğinden otomatik olarak hareket edebilen, sayfalardan bağımsız parçalarla oluşturulmuş kitap türü olduğu görülmektedir. Resimli çocuk kitaplarında az kelime, büyük ve renkli resimlerden oluşan hikayeler yer alırken, bu kitaplar çocuğun hayal dünyasının kapılarını aralayarak eğlenerek öğrenmesini sağlayan eğitici ve öğretici materyaller olarak kabul edilmektedir. Özellikle erken dönem okuyucularında (0-3 yaş) farklı boyut kazandırılmış hareketli kitap sayfalarının durağan resimli sayfalara göre daha çok dikkat çekmekte olduğu ve okuyucunun kendisini hikâyenin içinde hissetmesini sağladığı bilinmektedir. 0-3 yaş arası çocuklar için tasarlanan resimli hareketli kitaplarda görülen şematik anlatım ve renklerin minyatür sanatında olduğu gibi serbest kullanımı, minyatür sanatı tekniklerinin bu tür kitaplarda uygulanabileceğini göstermektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, geleneksel bir kitap resimleme tekniği olan minyatür sanatının, günümüz üretimi olan bir resimli hareketli çocuk kitabının (0-3 yaş) tasarımında kullanılabileceğini göstermek ve sürdürülebilirlik ilkesiyle günümüz çocuk kitaplarına uyarlamak, özgün bir çocuk kitabı üreterek kültürel miras aktarımına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Minyatür Sanatı, Resimli Hareketli Çocuk Kitabı

ABSTRACT

Miniature appears as one of the branches of traditional Turkish arts in the field of book decoration, and in its most common expression, it is called paintings that support and facilitate narration by visualizing the events or mythological stories told in manuscript books. The word miniature, which is said to have entered Turkish from Western languages, has become a term used for book illustration over time. It is seen that the words embroidery, depiction and painting are used for this term in Turkish sources. It is seen that the working methods and techniques of painting artists known as *nakkaş* or *musavvir* have changed over time and geography, and these new techniques have become richer within the framework of possibilities over time.

Children's picture books can be defined in general terms as books in which the text is largely associated with pictures in order to convey the intended message. This definition is similar to the definition of miniature. The definition we come across when talking about animated books is; It seems to be a type of book created with parts independent of the pages, which can be moved manually by the reader or can move automatically when the pages are opened. While children's picture books contain stories with few words and large and colorful pictures, these books are considered educational and instructive materials that open the doors of the child's imagination and enable them to learn with fun. It is known that especially for early readers (0-3 years old), animated book pages with different dimensions attract more attention than pages with static pictures and make the reader feel like they are in the story. The schematic expression and free use of colors seen in animated illustrated books designed for children between the ages of 0-3, as in miniature art, show that miniature art techniques can be applied in such books.

In the light of all this information, it is aimed to show that miniature art, a traditional book illustration technique, can be used in the design of a today's animated children's book (0-3 years old) and to adapt it to today's children's books with the principle of sustainability, and to contribute to the transfer of cultural heritage by producing an original children's book.

Key Words: Miniature Art, Illustrated Animated Children's Book.

ÖNSÖZ

Geleneksel Türk sanatlarının kitap resimleme alanındaki kollardan biri olan ‘minyatür sanatı’, başlangıcından itibaren el yazması kitaplarda, çeşitli konularda anlatılan olayları veya mitolojik hikayeleri görselleştirerek açıklamaya yarayan bir biçimde tasarlanmıştır. Minyatür sanatı tekniklerinin, farklı kompozisyon kurgusu, renk anlayışı, çizgisel perspektife yer vermeyişi vb. özellikleriyle günümüzde tasarlanmış çocuk kitabı resimleriyle benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Özellikle 0-3 yaş arası çocuklar için tasarlanan resimli hareketli kitaplarda görülen şematik anlatım ve renklerin minyatür sanatında olduğu gibi serbest kullanımı, minyatür sanatı tekniklerinin bu tür kitaplarda uygulanabileceğini göstermektedir.

Resimli hareketli çocuk kitaplarının çocuklar için üretildiği düşünülse de, okuyucunun yaşı gözetilmeksizin dikkati kendine çeken, ilgi çekici resimlemeleri ile duyularını hoşnut eden, temaları ile okuyucunun iç dünyasına dokunan, kısacası merak uyandıran ve okumaya davet eden nitelikte olması gerekmektedir. Bu kitap türlerinin başarılı olabilmesi için kitap içerisinde metin kullanılıyorsa; metnin, yalın ve doğrudan bir dille yazılması, kısa ve basit bir olayı anlatması, resimlerin metinler ile uyumlu olması gibi özelliklere yer verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan uygulamada 0-3 yaş resimli hareketli çocuk kitapları, konusu bakımından minyatür teknikleri kullanılarak özgün bir kitap tasarımı formunda ele alınmıştır.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Tezhip Ana Sanat Dalı’nda aldığım eğitim süreci boyunca, minyatür sanatını tüm detaylarıyla öğreten; aynı zamanda Tez konumun belirlenmesinde beni yönlendiren, yüreklendiren kıymetli Tez Danışmanım Prof. Filiz Adıgüzel’ e, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyuncaengin bilgilerini paylaşan değerli bölüm hocalarıma, eğitim hayatım boyunca desteklerini her zaman hissettiğim aileme, arkadaşlarıma, hayatıma resimli hareketli çocuk kitaplarını dahil eden kızım İpek ve oğlum Deniz Akdaş’ a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

MİNYATÜR SANATININ ve RESİMLİ HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ (0-3 Yaş) TANIMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.'Minyatür'ün Tanımı ve Minyatür Sanatının Tarihsel Gelişimi	6
1.2. Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarının (0-3 Yaş) Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	31

2. BÖLÜM

RESİMLİ HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ (0-3 YAŞ) BİÇİM ÖZELLİKLERİ, RESİMLEME YÖNTEMLERİ İLE DÜNYADAN VE TÜRKİYE'DEN ÇEŞİTLİ ÖRNEKLER

2.1 Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarının Biçim Özellikleri	51
2.2. Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarında Resimleme Yöntemleri	56
2.2.1. Resimleme	56
2.2.2 Hikâye	58
2.2.3 Tasarım	62
2.3. Dünyadan ve Türkiye'den Çeşitli Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarına Dair Örnekler	65

3. BÖLÜM

UYGULAMA.....	74
3.1. UYGULAMA.....	75
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA	95
ÖZGEÇMİŞ.....	

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. El yazması kitaplarda ilk harfi vurgulamak için yapılan süsleme örneği. Diebold Lauber, 1455-1460.	7
Şekil 2. Karahoço’ da bulunmuş bir el yazmasındaki desenler. VIII. Yüzyıl	8
Şekil 3. Manihaist Uygur Katiplerini Betimleyen Minyatür Parçası Hoço Tapınak Buluntusu, VIII.- IX. Yüzyılları arası (Arseven, 1970:42).	9
Şekil 4. Dioskoride, Meteria Mecica yazması karşılıklı sayfa görüntüsü, XI. Yüzyıl	10
Şekil 5. Abdülcabbar b. Ali’ tarafından resmedilen, Kitâbü’l-Haşâiş yazması karşılıklı sayfa görüntüsü, 1228.....	11
Şekil 6. Kelile ve Dimne, Paris Ulusal Kütüphanesi, 1220’lere tarihlenen Arapça nüshadan minyatür fol. 48’a.	12
Şekil 7. El- Cezeri, el Hıyal el Hendesiye yazması Hacamat (kan alma aleti) 1205 tarihli, TSM, A7472, y.133’a (Renda, 2001:5).	13
Şekil 8. Abdülmümin el-Hoyî, Varka ile Gülşah vedalaşırken sahnesi, sayfa örneği. XIII. Yüzyıl (Mahir, 2005:216).	15
Şekil 9. Behzad, Zafernâme, Timur’ un cülusu sahnesi, minyatür örneği, Herat, 1467- 1468 (Mahir, 2005:218).	16
Şekil 10. Bellini, Fatih Portresi, 1480 (And, 2002:35).	19
Şekil 11. Şükrî, ‘Selimnâme’ Osmanlı ordusu ile Safevi ordusunun karşılaşması sahnesinden kesit. (TSMK, H1597-1598) (And, 2012:56).	20
Şekil 12. Pirî Reis, Kitâb-ı Bahriye’ den İstanbul tasviri [BL, Or.4131] (And, 2014:60).	22
Şekil 13. Gelibolulu Mustafa Alî, Nusretnâme, Lala Mustafa Paşa’ nın İzmit’ te ziyafet vermesi sahnesi. [TSM, H.1365, y. 34b] 1584 (Bağcı, vd. 2012:167).	24
Şekil 14. Darîr, Siyer-i Nebi, Hz. Muhammedi’ in Mekke’ nin fethine gitmesi.(TSM, H. 1222, y. 297b- 298a) (Bağcı, vd. 2012:161).	25
Şekil 15. Levnî, Surnâme-i Vehbî, III. Ahmed ve Sadrazam İbrahim Paşa’ nın rakkasları izlemesi, 1720-1732 (Mahir, 2005:244).	28
Şekil 16. Kelile ve Dimne, 1210.	33
Şekil 17. Döner disklerden oluşan volvelle örneği. Büyükköse, C. E. ‘Okulöncesi 3-6 yaş Çocuklara Yönelik Özgün Bir Sessiz Pop-up Kitap Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi (2020) s.30.	34
Şekil 18. Hareketli tıp kitabı sayfa örneği. Johan Remmelin, Catoptrum Microcosmicum, 1614	35
Şekil 19. J. A. Comenius’ un yazdığı ‘Orbis Sensualium Pictus’ adlı kitaptan sayfa örneği 1, ağaç baskı, 1658.	36

Şekil 20. J. A. Comenius'un yazdığı 'Orbis Sensualium Pictus' adlı kitaptan sayfa örneği 2, ağaç baskı, 1658.	37
Şekil 21. Küçük Şirin Cep Kitabı'ndan karşılıklı sayfalar, 1744.....	39
Şekil 22. Sayer, R. (1765). Harlequin kitabı üç boyutlu sayfa örneği.....	40
Şekil 23. Fuller S.& J. History of Little Fanny kitabı, kâğıt kostüm örnekleri 1, 1810.....	41
Şekil 24. Fuller S.& J. History of Little Fanny kitabı, kâğıt kostüm örnekleri 2, 1810.....	41
Şekil 25.Harris, J. Old Mother Hubbard kitabından karşılıklı sayfa örneği, 1805	42
Şekil 26.William Grimaldi,Toilet Book, 1820 Kaynak: https://www.davidmilesbooks.com/book/15025/grimaldi-stacey/the-toilet/	43
Şekil 27. Lewis Carroll, "Alis Harikalar Diyarında" isimli kitaptan bir sayfa, 1865.	44
Şekil 28. Kate Greenaway, "A Apple Pie" kitabı iç sayfa örneği, 1886.	45
Şekil 29. Linda Griffithi, 'Red Riding Hood' Tünel Kitap örneği, 1975.	46
Şekil 30. Leo Leonni, 'Frederick' kitabı karşılıklı sayfa örneği, 1967	47
Şekil 31. Doğan Kardeş dergisi ilk sayı kapağı (tıpkıbasım) Kaynak: https://www.nadirkıtap.com/dogan-kardes-sayi-1-ilk-sayisi-tipkibasim-kitap34360587.html [23 Nisan 2024].....	48
Şekil 32.Can Göknıl, 'Kirpi Masalı' kitabı karşılıklı sayfa örneği, 1974	49
Şekil 33. Dan. Güzide Soyak, 'İlk Kitaplığım, Çevremiz' kitabı kapak ve iç sayfa örneği. 2023.....	51
Şekil 34. Kolektif, En İyi Arkadaşım Kaplan' kitap kapağı görseli (2019) 'Fotoğraf: Fatma Akdaş	52
Şekil 35. Coralie Saudo, 'Babam Uyumak Bilmiyor' kitabı sayfa görseli. 2017	54
Şekil 36. Lita Judge, 'Kırmızı Kızak' kitabı kapak ve iç sayfa örnekleri. 2021	55
Şekil 37. Banyo ve Uyku Kitap Kapağı Görseli ve İç Sayfa Örneği, (2023), Domingo Yayınları.	57
Şekil 38. Okyanusun Yolculuğu Kitap Kapağı Görseli, (Tarihsiz) Çeviri: Ece Zeynep Taşkın, Yayına Hazırlayan: Emre Konuk, Esranur Gelbal.....	59
Şekil 39. Okyanusun Yolculuğu Kitap İçinden Sayfa Örneği, (Tarihsiz) Çeviri: Ece Zeynep Taşkın, Yayına Hazırlayan: Emre Konuk, Esranur Gelbal.....	59
Şekil 40. Antoinette Portis, 'NOT A BOX', Kapak Örneği, 2006.....	60
Şekil 41. Antoinette Portis, 'NOT A BOX', Kitabı karşılıklı iç sayfa örneği, 2006.....	61
Şekil 42. Kolektif, 'Bu Kimin yuvası' kitabı kapak ve iç sayfa örneği. 2021.....	64
Şekil 43. Kolektif, 'Otobüsün Tekerleri' sesli kitap. Kitap kapağı örneği. 2024	65
Şekil 44. Kolektif, 'Otobüsün Tekerleri' sesli kitap, karşılıklı iç sayfa örneği. 2024	66
Şekil 45. DK, 'My First Dinosaur' kitabı kapak görseli, 2016	67

Şekil 46.Barbara Lehman,'The Red Book' kitabı kapak ve iç sayfa görseli. 2004	68
Şekil 47. Kolektif,' Minik Kütüphanem Serisi, Sayılar' kapak ve iç sayfa örneği, "tarihsiz" Sincap Kitap.	69
Şekil 48.Gamba, D., Baruzzi, A. 'Ormanda Kim Var?' kitabı kapak ve iç sayfa örneği, 2021.....	70
Şekil 49. Sivri, Rahimoğlu, A. 'Tekerlekler İş Başında' kitabı kapak ve iç sayfa örneği "tarihsiz".	70
Şekil 50. Cortina, G., Sykes, R. 'Tavşanlar Ne Sever?' kitabı kapak ve iç sayfa örneği 2019.....	72
Şekil 51. Kafalı, S.M., Rahimoğlu, A. Arkadaşlık Ormanı kitabı kapak ve iç sayfa örneği. "Tarihsiz" Sincap Kitap.	73

KISALTMALAR

b.	bin, ibn
bkz.	bakınız
BL	British Library
c.	cilt
çev.	çeviri
dan.	danışman
ed.	editör
H.	hazine
no	numara
örn.	örnek
s:	sayfa
Ss.	sayfa sayısı
TSM	Topkapı Sarayı Müzesi
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TSMK H	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazinesi
vd.	ve diğerleri

GİRİŞ

Minyatür, geleneksel Türk sanatlarının kitap süsleme alanındaki kollarından biri olarak karşımıza çıkmakta ve en yaygın anlatımıyla *el yazması kitaplarda anlatılan olayları veya mitolojik hikayeleri görselleştirerek destekleyen, anlatımı kolaylaştıran resimler* olarak adlandırılmaktadır. Türkçeye Batı dillerinden girdiği belirtilen *minyatür* sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır; Türkçe kaynaklarda bu terim için *nakış*, *tasvir* ve *resim* kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Minyatürü icra eden sanatçılar için *nakkaş* ve *musavvir* kelimeleriyle karşılaşılmaktadır. Renda (2001: 2), el yazması kitap ressamlığının kökeninin Antik Çağ' a kadar indiğini fakat Ortaçağ'da yaygınlaşan bir sanat dalı olduğunu belirtmektedir. Buna göre *minyatür*, bir resimli el yazması kitap üretim biçimi olarak tanımlanabilir.

Zamana ve coğrafyaya göre, *nakkaş* ya da *musavvir* adıyla bilinen resim sanatçılarının çalışma yöntemlerinin ve tekniklerinin değiştiği, bu yeni tekniklerin zaman içerisinde imkanlar dahilinde zenginleştiği görülmektedir. Mahir (2005: 33), bu cümleleri destekler nitelikte; XII. yüzyıl sonu ve XIII. yüzyıl başlarında özellikle bilim konulu el yazmalarının minyatürlerinde değişiklik görüldüğünü, bu değişikliğin ise Selçuklu figür üslubu ve Asya'ya özgü fırça resmi geleneğiyle yeniden şekillendirilmiş olduğu üzerinde durmaktadır. Bu sanat her yüzyılda ve her coğrafyada, zaman içerisinde değişiklik göstermiş olsa da genel olarak ortak biçim özelliklerinde değişiklik olmadığı görülmektedir.

Bu tez çalışmasında, konunun ana hatlarının çizilmesinde, öncelikle Minyatür sanatı uygulama tekniklerinin; minyatürlerin kompozisyon kurgularındaki çeşitliliğin; renk anlayışının; çizgisel/merkezi perspektife yer verilmeyişinin ve minyatürlerde görülen daha birçok tasarım ilkesinin tanımlanması/belirlenmesi yol gösterici olmuştur. Zamandan ve coğrafyadan bağımsız olarak İslam coğrafyasının tamamında üretilmiş Minyatür sanatı örneklerine dair tespit edilen bu biçimsel özellikler, günümüzde tasarlanmış olan resimli hareketli çocuk kitabı illüstrasyonları/resimleriyle Minyatür sanatı arasında birçok benzerliğin bulunduğunu göstermektedir. Bu tez çalışmasının

konusunun belirlenmesine ve amaçlanan uygulamanın gerçekleştirilmesine zemin oluşturan bu benzerliklerin, geleneksel ve çağdaş uygulama teknik ve üsluplarının birarada kullanılabileceğine dair de nitelikli örnekler olduğu düşünülmektedir.

Resimli çocuk kitapları, genel anlamda, bütünde verilmek istenen mesajı iletmek için metnin büyük ölçüde resimler ile ilişkilendirildiği kitaplar olarak tanımlanabilir (Temple, vd, 1998:171). Bu tanımlama minyatürün tanımıyla da benzerlik göstermektedir. Hareketli kitaplardan bahsederken karşımıza çıkan tanımlama ise; okuyucu tarafından elle hareket ettirilen ya da sayfalar açıldığında kendiliğinden otomatik olarak hareket edebilen, sayfalardan bağımsız parçalarla oluşturulmuş kitap türü olarak görülmektedir (Sarı, 2015:15).

Birçok insanın, kitabı eline ilk aldığı anda kapak dahil olmak üzere önce resimlerine baktığı ve bu resimlerin de kitapta okuyucuyu nelerin beklediğine dair bilgi verdiği bilinmektedir. Resimli çocuk kitaplarında az kelime, büyük ve renkli resimlerden oluşan hikayeler yer alırken, bu kitaplar çocuğun hayal dünyasının kapılarını aralayarak eğlenerek öğrenmesini sağlayan eğitici ve öğretici materyaller olarak kabul edilmektedir. Özellikle erken dönem okuyucularında (0-3 yaş) farklı boyut kazandırılmış hareketli kitap sayfalarının durağan resimli sayfalara göre daha çok dikkat çekmekte olduğu ve okuyucunun kendisini hikâyenin içinde hissetmesini sağladığı bilinmektedir. 0-3 yaş arası çocuklar için tasarlanan resimli hareketli kitaplarda görülen şematik anlatım ve renklerin minyatür sanatında olduğu gibi serbest kullanımı, minyatür sanatı tekniklerinin bu tür kitaplarda uygulanabileceğini göstermektedir.

Minyatür sanatında, zaman içerisinde ve farklı coğrafyalarda görülen gelişmeler, resimli hareketli çocuk kitabı üretiminde de görülmüş, 17. yüzyılın ortalarından günümüze kadar ilerleyen zamanda, yöntemlerin ve tekniklerinin geliştiği ortaya çıkan örneklerle belirgin hale gelmiştir. Bu yeni tekniklerle zenginleşerek, zaman içerisinde ve imkanlar dahilinde ortaya çok çeşitli kitaplar çıkmıştır. Çocuk eğitiminde ‘eğlenerek öğrenme’ fikrinin kabul gördüğü, bu fikrin kitaplara da yansıdığı bilinmektedir; sonrasında çocuklara özel, onların okuma ihtiyaçlarını karşılamak adına resimli çocuk kitapları üretilmeye başlanmıştır.

Minyatürlerin, içinde bulundukları metni açıklamak/aydınlatmak için üretilmiş olduğu ve günümüz kitap illüstrasyonlarıyla büyük benzerlik gösterdiği bilinmektedir. Bu benzerliklerden;

- Anlatımcı/ öykücü bir dile sahip olması,
- Belirli renk paletine/skalasına sahip olması,
- Tahrir/kontür ile tüm nesnelerin/objelerin etrafının sınırlandırılarak çizilmesi,
- Ön ve arka plan ilişkisinin bulunmaması,
- Metinde anlatılan olayı şematik anlatmaya yönelik olması

gibi özelliklerinden dolayı bu tez çalışmasında (konunun belirlenmesinde) minyatürün şematik anlatımının günümüz çocuk kitaplarındaki öykücü/öğretici dile, didaktik dile benzerlik gösterdiği düşünülmüş ve tez çalışması kapsamında bu doğrultuda araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda seçilmiş bazı çocuk kitapları incelenmiş; minyatürün hem biçim hem de içerik anlamında resimli hareketli bir çocuk kitabında kullanılabileceği saptanmıştır.

Minyatürlerde kullanılan figürlerin, doğa elemanlarının (ağaçlar, kayalar, bulutlar bitkiler vb.) bir çocuk kitabında kullanılabileceği ve özgün bir kitap üretiminin ortaya çıkacağı düşünülmüştür. Bu tez çalışması ile geleneksel Türk sanatlarından minyatür sanatını, sürdürülebilirlik ilkesiyle günümüz çocuk kitaplarına uyarlamak, özgün bir çocuk kitabı üretmek ve kültürel miras aktarımına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Minyatürü daha görünür kılmak yetişkin ya da çocuk fark etmeksizin okuyucunun karşısına çıkması günümüz eğitimcilerinin de faydalanabileceği bir materyal olması hedeflenmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda genele bakıldığında, bağımsız sanatçıların işlerinde/üretimlerinde minyatürü bir araç olarak kullandığı; fakat küçük yaş çocuk kitaplarında, çocuğa yönelik üretimler yapılmadığı ve bu alanda benzer bir uygulamanın olmadığı saptanmıştır. Minyatürde karşımıza çıkan kompozisyon ve biçim dili, (perspektif kullanılmaması, öykücü anlatımı vb.) serbestlik sağlayarak çocuk

kitaplarının tamamında kullanılabileceğini göstermektedir. Minyatür sanatında uygulanan ‘noktalama’, ‘tarama’, ‘akıtma’ gibi tekniklerle; suluboya, kuru pastel, yağlı pastel vb. tekniklerin efektleri yakalanabilmekte ve en önemlisi kendi kimliğini koruyarak bu etkilerin tamamını verebilmektedir. Uygulama tekniklerinin de çocuk kitapları için çok uygun olduğu görülmektedir.

Tez çalışması kapsamında üretilmiş olan resimli hareketli kitap uygulaması, 0-3 yaş çocuk okuyuculara hitap edecek şekilde, ‘Mevsimler’ adıyla klasik minyatür teknikleriyle resimlendirilmiştir. Her ne kadar *minyatür* yazıyı anlatan resimler olarak adlandırılrsa da gerek yaş kriteri gerekse gelişim özellikleri bakımından bu yaş grubu çocuklar için ‘sessiz kitap’ olarak da bilinen yazı içermeyen, sadece görsel anlatım sunan kitap türü seçilmiştir.

Yapılan çalışma kapsamında, ilk aşamada literatür taraması yapılmış; internet kaynakları, müzeler ve müze kaynakları, günümüz kitapçıları ve bu kitapçılarda popüler olan çocuk kitapları içerik-görsel anlamda incelenmiştir. Literatür taraması sonrasında konuyla ilgili olan kaynaklar ve dijital ortamda ulaşılan tez ve makalelerden bu çalışmayla bağlantılı oldukları noktalarda faydalanılmıştır.

Üç bölüm halinde ele alınan çalışmanın Birinci Bölümünde Minyatür Sanatının tanımı ve tarihsel gelişiminden bahsedilirken, resimli hareketli çocuk kitaplarının tanımına ve tarihsel gelişimine değinilmiştir. İkinci Bölümde resimli hareketli çocuk kitaplarının biçim özellikleri ve resimli hareketli çocuk kitaplarında resimleme yöntemleri örneklerle anlatılmış; alt başlıklar içerisinde ‘resimleme’, ‘hikâye’, ‘tasarım’ yöntemleri incelenmiştir. Yine bu bölümde dünyadan ve Türkiye’den çeşitli resimli hareketli çocuk kitaplarına dair örneklerle yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde tez kapsamında minyatür sanatı teknikleriyle üretilen (0-3 yaş) resimli hareketli çocuk kitabı minyatür çalışması detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Son olarak, tez çalışmasının içeriğinin değerlendirildiği Sonuç bölümü ve araştırmayla ilgili yayın bilgilerinin verildiği Kaynakça bölümü yer almaktadır.

1.BÖLÜM
MİNYATÜR SANATININ ve RESİMLİ HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
(0-3 Yaş) TANIMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ

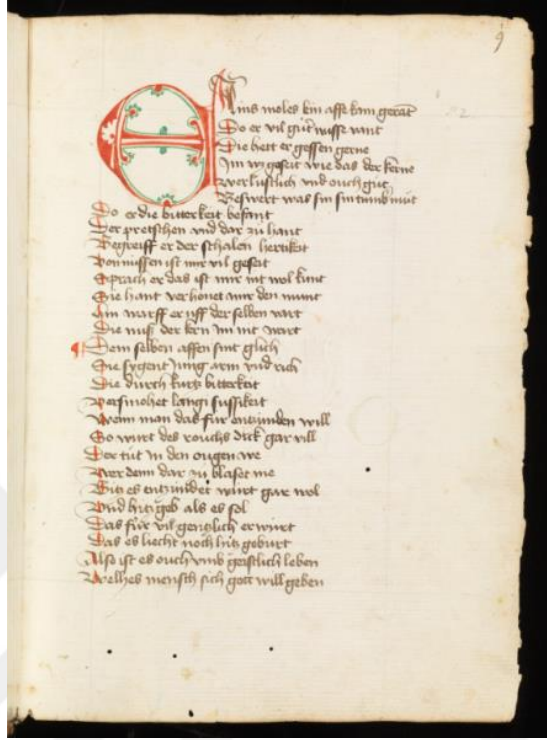
1.BÖLÜM

MİNYATÜR SANATININ ve RESİMLİ HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ (0-3 Yaş) TANIMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.'Minyatür'ün Tanımı ve Minyatür Sanatının Tarihsel Gelişimi

Batı dillerinde bir nesnenin küçük boyutlardaki örneğini belirtmek için kullanılan 'minyatür' sözcüğü, 'minium' kelimesinden türetilmiştir. Ortaçağ Avrupası'nda yaygın olarak, el yazması kitapların bölümlerini ayırmak için bu alanlarda ilk harfleri süslemek gelenek haline gelmiştir. Bu süslemede ise 'minium' adı verilen kırmızı oksit ile boyanarak ilk harfe vurgu yapılmaktadır (Mahir, 2005:15). (ŞEKİL 1)

Bugüne kadar birçok farklı tanımlama yapılmış olsa da en yaygın tanımıyla, el yazması kitaplarda anlatılan olayları veya mitolojik hikayeleri görselleştiren, destekleyen resimler, olarak adlandırılmaktadır. Pakalın, eski el yazısı kitapları süslemek için sulu boya ile yapılan ince resimler" olduğunu belirtmiş ve kelimenin kökeninin İtalyanca'dan geldiğini eklemiştir. Ayrıca bu tür resimlerde minium adı verilen kırmızı boyanın kullanıldığını ve "minyatür" teriminin buradan ortaya çıktığını da belirtir (Pakalın, 1993: 548). Mahir minyatür terimi için, Türkçeye batı dillerinden girdiğini Latince 'miniare' kelimesinin kökünden türediğini belirtirken; aynı kaynak içerisinde İtalyanca'ya 'miniatura', Fransızca'ya 'miniature' olarak geçtiğini vurgulamaktadır (Mahir 2005:15).

Şekil 1. El yazması kitaplarda ilk harfi vurgulamak için yapılan süsleme örneği.

Diebold Lauber, 1455-1460.

Kaynak: <https://www.e-codices.unifr.ch/en/searchresult/list/one/fmb/cb-0042> [10 Nisan 2024].

Türkçeye Batı dillerinden girdiği belirtilen minyatür sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Türkçede bu terimin karşılığı nakış, tasvir ve resim olarak karşımıza çıkabilmekteyken; minyatür ressamı için de ‘nakkaş’ ve ‘musavvir’ sözcükleri kullanılmaktadır. And, musavvir sözcüğünden bahsederken ‘tavsir yapan’ anlamına geldiğinin önemini vurgulamaktadır (And, 2014:15).

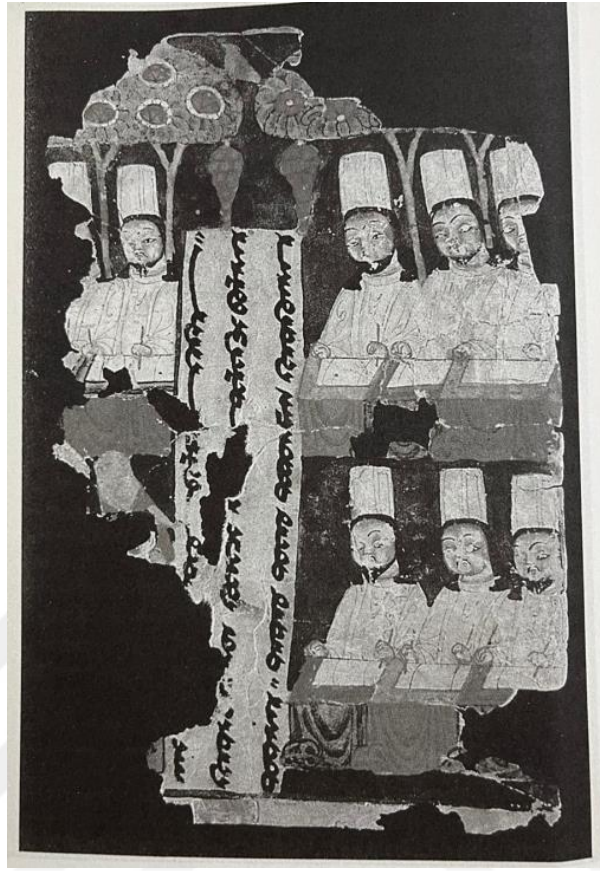
Renda, el yazması kitap ressamlığının kökeninin Antik Çağ’ a kadar indiğini fakat Ortaçağ’ da yaygınlaşan bir sanat dalı olduğunu savunmaktadır (Renda, 2001:2). Arseven, resim ya da minyatür tarihini iki ayrı döneme ayırmak gerektiğinden bahsederek, bunları; İslam’ dan önceki ilkel dönem ve İslam’ dan sonraki dönem olarak

adlandırmaktadır. VI.- VII. Yüzyıldan günümüze kalan az sayıdaki örneklerde; Mani dini ve inancından etkilenen Uygurların, resim üretiminin ne denli geliştiğinden bahsetmektedir (Arseven, 1970:42) (Şekil 2).

**Şekil 2. Karahoço’ da bulunmuş bir el yazmasındaki desenler. VIII. Yüzyıl
(Mahir, 2005:30).**

Türkistan’ da 7 ve 9 yüzyıllarda Maniheizm ve Budist manastır duvarlarında görülen öyküler, doğa konulu resimler, asiller ve din adamları konularını içeren resimler bulunmuş; bu resimlerin genellikle kağıt ve kumaş üzerine tasvir edildiği görülmektedir. Bu örnekler Türklerde resim sanatına ilişkin ilkler arasında yer almaktadır (Diyarbakirli, 1993:409). (Şekil 3).

Şekil 3. Manihaist Uygur Katiplerini Betimleyen Minyatür Parçası Hoço Tapınak Buluntusu, VIII.- IX. Yüzyılları arası (Arseven, 1970:42).

Mahir, İslam dünyasında ilk minyatürlü yazmaların gelişiminden bahsederken; sistemli bir şekilde el yazması kitap hazırlama etkinliğinin IX. Yüzyılda, Halife Memûn' un (813- 833) antik kitapları Arapçaya çevirtmesiyle oluştuğunu, bu çeviri esnasında resimlerin de kopyalandığını vurgulamaktadır. Ancak günümüze kadar ulaşabilmiş örneklerin XI. Yüzyılda resimlenmiş Selçuklu dönemine ait eserler olduğunu görmekteyiz. Bu çeviri kitaplar arasında ilk çağ hekimlerinden Dioskorides' in şifalı otlar 'Materia Medica' hakkında yazdığı ve Arapçaya Kitâb el-Haşâiş olarak çevrilen el yazması nüshaya ait minyatürler, en erken tarihli örnekler olarak görülmektedir (Mahir, 2005:31-32). (Şekil 4.) Bağcı, Kitâbü'l-Haşâiş yazmasında, çoğunlukla bitki ve hayvan türlerinin resmedildiğini, nadiren insan figürü tasvirlerine yer verildiğini ve Orta Çağ boyunca çok kez başka nüshalarının da resmedildiğini

anlatmaktadır. Bu nüshalardan birinin, Diyarbakır, Musul ve civarını yöneten emir Ebû el-Fezâ için, 1228 yılında Abdülcabbar b. Ali' tarafından resmedildiğini belirtmektedir (Bağcı, vd. 2012:14-15) (Şekil 5.) Tanındı, aynı eserde 600'den fazla bitki ve 200'den fazla hayvan tasvirine, ayrıca insan figürlerin de yer aldığını belirtmektedir (Tanındı, 1996: 3).

Şekil 4. Dioskorides, Materia Medica yazması karşılıklı sayfa görüntüsü, XI. Yüzyıl

<https://www.facsimilefinder.com/facsimiles/herbolarium-et-materia-medica-facsimile#&gid=1&pid=1> [11 Nisan 2024].

Şekil 5. Abdülcabbar b. Ali' tarafından resmedilen, Kitâbü'l-Haṣâiş yazması karşılıklı sayfa görüntüsü, 1228.

Kaynak: <https://www.aysebayvas.com.tr/post/kit%C3%A2b%C3%BC-l-ha%C5%9F%C3%A2i%C5%9F> [11 Nisan 2024].

Bağcı, zaman ve coğrafya içerisinde, nakkaş ya da musavvir adıyla bilinen resim sanatçılarının çalışma yöntemlerinin ve tekniklerinin değiştiğinden, bu yeni tekniklerin zaman içerisinde imkanlar dahilinde zenginleştiğinden bahsetmektedir (Bağcı, vd. 2012:13) Mahir, bu cümleleri destekler nitelikte; XII. yüzyıl sonu ve XIII. Yüzyıl başlarında özellikle bilim konulu el yazmalarının minyatürlerinde değişiklik görüldüğünü, bu değişikliğin ise; Selçuklu figür üslubu ve Asya' ya özgü fırça resmi geleneğiyle yeniden şekillendirilmiş olduğu üzerinde durmaktadır (Mahir, 2005:33).

Bağcı ve Mahir’ in bahsetmekte oldukları değişimin görüldüğü en önemli eserlerden biri de hiç şüphesiz ki Beydaba’ nın Kelile ve Dimne’ sidir. (Şekil 6.) Dönemin bilim konulu kitaplarından farklı olarak, edebi konulu yazmalarda Uygur kökenli Selçuklu tipleri haricinde gündelik yaşamdan kesitler resmedilmiş, teknik olarak ise; Geç Antik ve Bizans etkileri altında yeni bir üslup meydana gelmiştir. Bu yeni üslubun en net görüldüğü diğer bir örnekse, Harirî’ nin ‘Makamât’ adlı eseridir ve bu eserde de dönemin sosyal hayatını belgeler nitelikte tasvirler yer almaktadır (Mahir, 2005:33).

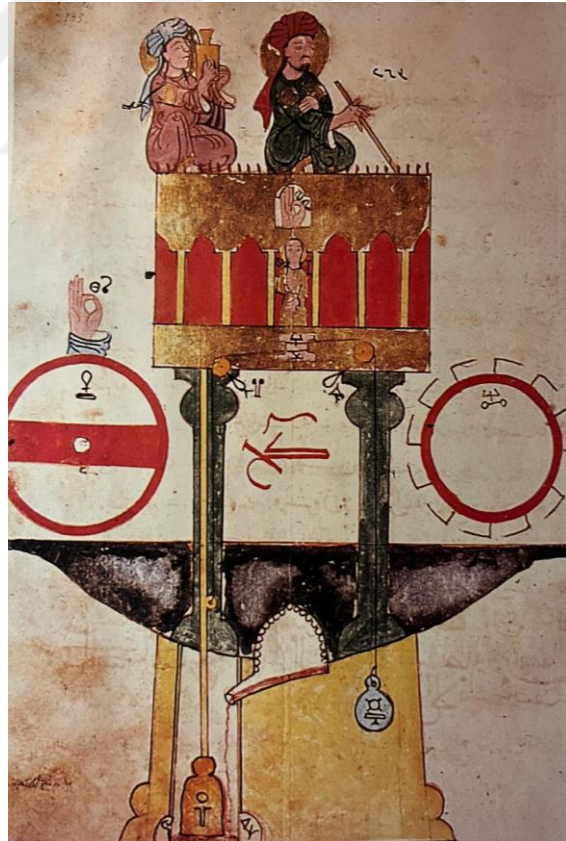

Şekil 6. Kelile ve Dimne, Paris Ulusal Kütüphanesi, 1220'lere tarihlenen Arapça nüshadan minyatür fol. 48'a.

Kaynak: <https://sarkac.org/2021/07/kelile-ve-dimne/> [11 Nisan 2024].

Avrupalıların ‘Bağdat Okulu’, ‘Bağdat Çığır’ı’ olarak adlandırdığı dönemde ve Anadolu’da minyatür sanatı, Selçuklu emirleri, ardından Osmanlı sultanlarının desteğiyle gelişmiş, hükümdarların yanı sıra Mevlâna ve müritlerinin de desteğiyle

önemli bir hal almıştır. Mahir, XII. Ve XIII. Yüzyılın ilk çeyreğinde artış gösteren el yazması kitapları anlatırken, Arşimet ve diğer Yunanlı alimlerin mekanik buluşlarından etkilenen ve su saatleri, müzik aletleri, şifreli kilitler, tulumbalar gibi sayısız yeni icat resmeden Ebûlîz Ebûbekir İsmail b. Er-Razzâz el-Cezerî tarafından yazılıp resmedilen Kitâb fî Ma'rîfet el Hıyal el Hendesiya' dan özellikle bahsetmektedir(Mahir, 2005:33-34) El-Cezerî eserinde, suyun ve dişlilerin hareketiyle çalışan icatları anlatırken, bu aletlerin tek tek tüm parçalarını ve bütününde oluşan görüntüyü resmetmiştir. Ayrıca aynı yazmada, Artuklu saray kapısının süslemeleri de bulunmaktadır. XIII. Yüzyıl Selçuklu eserlerinin büyük çoğunluğunda olduğu gibi (örn. Kubadabad Saray' ı çinileri) çekik gözlü, yuvarlak yüzlü ve uzun saçlı olarak resmedilmiş figürler minyatürlerde yer almaktadır (Bağcı, 2012:15) (Şekil 7).

Şekil 7. El- Cezeri, el Hıyal el Hendesiye yazması Hacamat (kan alma aleti) 1205 tarihli, TSM, A7472, y.133'a (Renda, 2001:5).

XIII. yüzyılın ilk yarısında üretildiği düşünülen bir diğer eser ise, şair Ayyukî tarafından Farsça yazılan ‘Varka ile Gülşah’ adlı eserdir. Orta Çağ İslam dünyasında büyük beğeni toplamış olan eserde, Varka ile Gülşah arasında geçen hazin aşkın öyküsü anlatılmakta; minyatürleriyse dönemin en güzel örneklerini sunmaktadır. Bu eserde 71 minyatür bulunmakta ve anlatılmak istenen hikaye yatay/dar bir kompozisyon kurgusuyla detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Resimler içerisinde kullanılan figürlerde yuvarlak yüz, çekik göz, uzun örgülü saç tipleri, minik ağız gibi fiziksel özelliklere yer verildiği görülmektedir. Bu yazmada karşımıza çıkan resimlerin ve figürlerin benzerleri Kubadabad’ ta yer alan çinileride, minai tekniğinde üretilmiş olan seramik kaplarda ve çeşitli maden işlerinde karşımıza çıkmaktadır (Bağcı, 2012:15) (Şekil 8).

Çağman bu eserde, sanatçının en önemli özelliğini vurgularken (Varka ile Gülşah yazmasındaki minyatürler detaylı olarak incelendiğinde) hikâyenin tümünün detaylı bir şekilde resimlerle anlattığından; kahramanları, birlikte yaşadıkları kabilede, günlük hayatlarını geçirdikleri, kabileye yapılan baskınları, savaşları, ayrılıklarını ve kavuşmalarını minyatürler vasıtasıyla aktardığını belirtmektedir. Bu durum Selçukluların geleneksel resim üslubunun en seçkin ve karakteristik örnekleridir (Çağman, 1982: 931). İpşiroğlu bu eserin, VII. Yüzyıl sonlarında İslam dünyasına yayılmış ve İspanya üzerinden Batı’ ya geçmiş ve orada ‘Floire et Blancheflor’ ismi ile Fransız Orta Çağ edebiyatına girdiğini belirtmektedir. Hazin sonlu aşk hikayesinin öyküsü, kurgusu benzer olsa da kahramanlarının isimleri ağızdan ağza dolaşarak ‘Leyla ile Mecnun’, ‘Kerem ile Aslı’, ‘Yusuf ile Züleyha’ gibi isimlerle günümüze kadar gelmektedir (İpşiroğlu, 2009: 38).

Şekil 8. Abdülmümin el-Hoyî, Varka ile Gülşah vedalaşırken sahnesi, sayfa örneği. XIII. Yüzyıl (Mahir, 2005:216).

Osmanlı minyatür sanatından bahsederken Timurlu ve Türkmen resim üsluplarından da kısaca bahsetmek gerekmektedir. Mahir, minyatür sanatının erken örneklerini Selçuklu resim üslubundan aldığını, daha gelişmiş, çağdaş örneklerini ise Timurlu ve Türkmen resim örneklerinden aldığını belirtmektedir. Minyatürler; XIV. Yüzyılda Moğolların Orta Doğu' ya hâkim olmasından sonra Asya etkileri ve esintileriyle harmanlanırken aynı zamanda İlhanlı resim atölyelerinde üretilen üsluptan da etkilenecek kendine özgü, yenilikler taşıyan farklı bir üsluba evrilmiştir (Mahir, 2005:39). Bu değişime en çok etki eden bir diğer husus, İslam resimlemelerinin gelişmekte olduğu bezemeci üslubun, Celâyirîlilerin hakimiyetindeki Bağdat ve Tebriz'

de ortaya çıkmasıdır. Bu bezemeci üslupta renklerin saf ve parlak oluşu, en önemli özellik olması ile birlikte ufuk çizgisi ve gruplar halinde resmedilen figürlerin doğa elemanlarına nazaran küçük tasvir edilmeleri İslam resmindeki gelişmeleri göstermektedir (Mahir,2005:40). (Şekil 9).

Şekil 9. Behzad, Zafarnâme, Timur' un cülusu sahnesi, minyatür örneği, Herat, 1467- 1468 (Mahir, 2005:218).

Erken dönem Osmanlı minyatürünün biçimlenmesinde etkili olan en erken tarihli örnekler; II. Murad' ın Amasya' da şehzadelik döneminde hazırlattığı ve oğlu Fatih Sultan Mehmed' in hükümdarlığı sürecinde Edirne' de hazırlattığı eserlerdir.

Mahir, bu dönem için önemli olan yazmalardan bahsederken Şair Ahmedî' nin 'İskendernâme' sinin (1416 yılında Amasya' da kopya edilmiş nüshası) günümüze ulaşmış en eski tarihli Osmanlı minyatürlü yazma olduğunu açıklamaktadır. Yapılan araştırmalar, incelenen üsluplar sonucunda erken dönem Osmanlı minyatürünün, Edirne' de 1455-1480 tarihleri arasında geliştiği gözlemlenmiştir. Timurlu ve Türkmen resim geleneklerini Osmanlı kültürüne taşıyan Şirazlı nakkaşların katkıları, küçük boyutlu ve edebiyat konulu yazmalarda net bir şekilde görülmektedir (Mahir, 2005:43).

Dünyada tarihin çizgisi değiştiren ender hükümdarlardan biri olan Fatih Sultan Mehmed, Osmanlı minyatür sanatı için de büyük önem taşımaktadır. Fetihleri kadar bilim ve edebiyata verdiği önemle de anılan hükümdar, saltanat sürdüğü süre boyunca İstanbul' u ve Topkapı Sarayı' nı kültür ve sanat merkezi haline dönüştürmüştür (Renda, 2001:7).

Fatih Sultan Mehmed' in tıp, edebiyat coğrafya başta olmak üzere çok sayıda konuya ilgi duyması, kitap ve kütüphaneye önem vermesi bilinen özelliklerinden biridir. Topkapı Sarayında ve İstanbul Üniversitesi Kitaplığı' da bulunan koleksiyonlarda kayıtlı, minyatür, resim ve Avrupa kökenli gravürler bunun kanıtı olarak görülmektedir. Minyatür sanatının oluşumunda ve bu sanatın gelişiminde önemli role sahip olduğu bilinmektedir (Renda, 2001:7).

Mahir, Osmanlı minyatür sanatında 'Padişah Portreciliği' gibi yeni bir geleneğin doğmasına ve çeşitli yazmaların oluşmasına önayak olmuş; gençlik yıllarından yaşamının sonuna kadar üzerinde kendi portresinin yer aldığı bronz madalyalar da yaptırmıştır. Portrecilik geleneğinin başlangıcı ise; Fatih Sultan Mehmed' in Batılı sanatçıları saraya davet etmesi üzerine başlamıştır ve gelişmiştir. Bu davetin temelinde, Fatih' in Batılı krallar gibi kendi portresini yaptıрма isteği yatmaktadır (Mahir, 2005:45).

Öncesinde birkaç girişimi olsa da sonuç alınamamış ve 1470'li yıllarda Venedik Doğu'ndan ressam ve aynı zamanda bronz dökebilen bir sanatçı talebinde bulunmuştur. Venedikli Ressam Gentile Bellini ve Padova'lı heykel ustası Bartolomeo Bellano 1479 yılında yanlarında destek sağlayacak kişilerle birlikte İstanbul'a gelmiştir.

Bağcı, Bellini'nin yaptığı yağlıboya eserlerden bahsederken, günümüze kalan tek bir portresinin olduğundan ve aslında bir madalya ustası olmadığı halde Fatih'e istediği gibi bir madalya yaptığından bahsetmektedir. Fatih'in tüm dünyada bilinen portresinin detaylarını anlatırken; gösterişli bir kemerle çevrelendiğini ve Padişahın profilden çizildiğini anlatmaktadır. Meşhur Fatih portresinde, Fatih Sultan Mehmed resmedilen kemerin altında, sağ ve sol yanlarında soluk yazılar görülmektedir. Bu yazıların sol kenarında, *11.15qv...a../or.orbis..cynctare..* Sağ kenarında, *MCCCLXXX: die XXV. me/nsis novem/bris* (25 Kasım 1480) yazılar ve tarihler dikkat çekmektedir. Padişahın dünya üzerindeki gücü ve kazandığı zaferleri vurgulanmıştır. Fatih Sultan Mehmed sıklıkla kullandığı sarığı ve gösterişli kürklü kaftanı ile resmedilmektedir. Pedani, ünlü Fatih Portresi resmini çözümlerken; kemer şeklinde kullanılan motifi kapıya benzetmiş ve bu kapının da Topkapı sarayı kapısını temsil ettiğini ve hükümdarlığını simgelediğini vurgulamaktadır. Ayrıca tabloda bulunan taç motiflerinin Fatih'e kadar tahtta oturmuş padişahları simgelediği ve tablonun altında yer alan nakışlı örtü üzerine gizlenmiş taç motifinin de yedinci Padişah olan Fatih'i simgelediği bilinmektedir (Bağcı, vd. 2012:37-39) (Şekil 10).

Mahir, Bellini'nin kayıtlı eseri olarak tek bir portreden bahsederken; And, Bellini'nin birkaç koleksiyonda kayıtlı eser ve çizimlerinin olduğunu savunmaktadır. Bunlara örnek olarak da yağlı boya tekniğiyle resmedilmiş bir Fatih portresi (National Gallery), ve bir başka yağlı boya tablosunun İsviçre Basel'de bulunduğunu; bunların dışında bronz madalyon ve British Museum'da kayıtlı olan karalama çizimlerini göstermektedir (And, 2002:34-37).

Şekil 10. Bellini, Fatih Portresi, 1480 (And, 2002:35).

Gentile Bellini' nin İstanbul' da yapmış olduğu yağlıboya Fatih Portresi, yerli minyatür sanatçıları üzerinde etkili olmuş ve 'Fatih' in gül koklayan portresi ortaya çıkmıştır. Bu minyatür tekniğinde yapılmış eserin Sinan Bey ya da Bursalı Şiblizâde Ahmed' in fırçasından çıktığı düşünülmektedir. Fatih' in dörtte üç profilden bağdaş kurarak resmedildiği bu eserin 1480 tarihli olduğu ve Timurlu geleneğini yansıtırken aynı zamanda Osmanlı minyatüründe padişah portreciliği geleneğini de başlattığı düşünülmektedir (Mahir, 2005:46-47).

Minyatür sanatı, XVI. Yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman' ın hükümdarlığında Osmanlı devletinin güçlenmesiyle ve padişahlar tarafından desteklenen, değer verilen bir sanat dalı haline gelmiş, özgün bir üsluba kavuşarak tarihi kayıtlara geçecek eserler üretilmiştir. Üretilen eserlerin ihtişamı, padişahın kudretinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. (İrepoğlu, 1993:73-87) Bu dönemde ehil-i hiref teşkilatının kurulduğu,

doğudan gelen sanatçıların katkılarıyla aktif olan nakkaşhanelerde faaliyetlerin hızlandığı, sadece minyatürlü el yazmaları değil aynı zamanda hattatlar ve müzehhipler vasıtasıyla üretilen tezhiplerle, tezhip sanatının da yükselişe geçtiği görülmektedir. Bu dönemde üretilen minyatürlü el yazmalarından biri olan, Şükrî tarafından Türkçe mesnevi üslubunda kaleme alınan ‘Selimnâme’ dir. (Mahir, 2005:48) (Şekil 11).

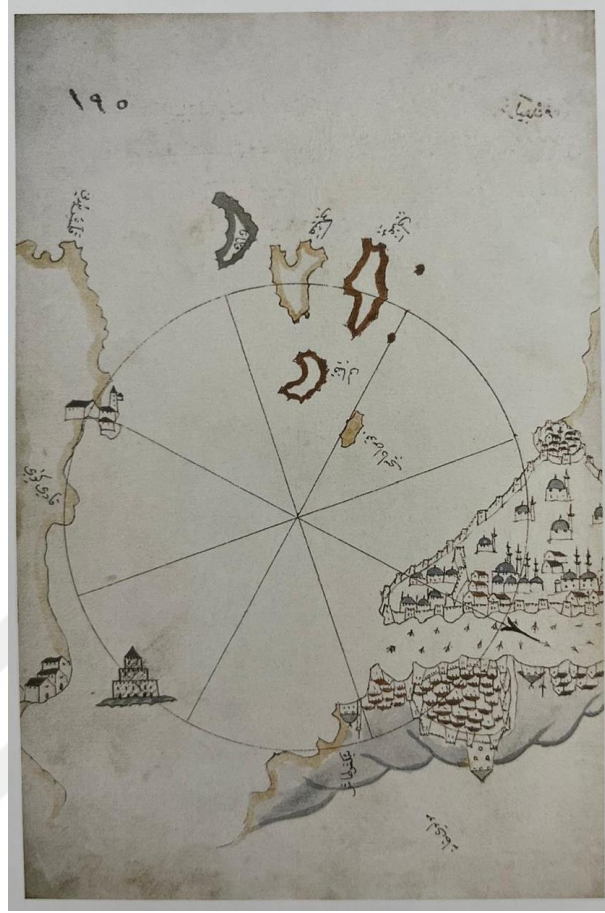
Ehl-i hiref adıyla bilinen, sarayda sanat ehli kişilerden oluşan ve nakkaş başının yönetiminde değerli hattatlar tarafından kopya edilen kitapların resimlendirilmesi bir üslup birliği içinde gerçekleşmektedir. Belirli dönemlerde (politik gücün arttığı ve hazinenin zenginleştiği) Ehl-i hiref’ te olan sanatkar ve zanaatkarların sayılarının bir hayli arttığı bilinmektedir (İrepoğlu, 1993:73).

Şekil 11. Şükrî, ‘Selimnâme’ Osmanlı ordusu ile Safevi ordusunun karşılaşması sahnesinden kesit. (TSMK, H1597-1598) (And, 2012:56).

Kanuni Sultan Süleyman' ın saltanat yıllarında Osmanlı minyatür üslubu diğer tüm İslam ekollerinden üsluplarından ayrılmış; özellikle topografik ressamlık olarak da bilinen tarif konulu yazmaların üretilmeye başlandığı bir dönem haline gelmiştir. Aynı yıllarda Yavuz Sultan Selim'in de Doğu'da kazandığı zaferler sonucunda Tebriz ve Mısır'dan bazı sanatçıları ve beraberinde pek çok resimli el yazmasının saraya gönderildiği bilinmektedir. Yapılan seferler sonucu değişik sanat geleneklerine bağlı sanatçılar İstanbul sarayında toplanmıştır. Matrakçı Nasuh, konusu tarih olan birçok el yazmasını hem yazıp hem de süslemiş ve Topografik ressamlık adı verilen yeni bir tasvir türünün yaratıcısı olarak tarihe geçmiştir. Osmanlı ordusu ile sefere çıkarak fethedilen kentleri, kale ve limanları kendine özgün dili ile kayda alıp resimlemiştir (Mahir, 2005:51).

Pirî Reis' in, 'Kitâb-ı Bahriye' ismi ile bilinen ve Akdeniz limanlarını portolan anlayışında resmettiği, kent görsellerinden oluşan tasvirlerinin Matrakçı Nasuh' tan önce tarihlendirildiği bilinmektedir. 1521 yılında yazıldığı ve 1526 yılında şair Muradî tarafından istinsah edilen bu eserin Kanuni Sultan Süleyman' a sunulduğu bilinmektedir. Günümüzde bazı kopyalarının Topkapı Sarayı Müzesi ve Süleymaniye kütüphanesi envanterlerinde [TSMK, H.642; SK, A 2612] kayıtlı olduğu görülmektedir (Mahir, 2005:51) (Şekil 12).

Şekil 12. Pirî Reis, Kitâb-ı Bahriye’ den İstanbul tasviri [BL, Or.4131] (And, 2014:60).

Osmanlı Minyatür sanatına, 16. yüzyılın sonlarına doğru, batı tarzından arınmış ve kendine has bir üslupla devam ettirilen şehnâmecilik geleneğinde yeni yazmalar eklenmiştir. Bunlardan en etkileyici olanlar arasında, 1570’ lerin sonlarına doğru Seyyid Lokman’ nın kaleme aldığı ve Nakkaş Osman’ üslubuyla süslenen ve II. Selim’ in tahta çıkmasından başlayıp, öldüğü zamana kadar olan tarihi olayları anlatan ‘Şehnâme-i Selim Han’ dır [TSMK, A. 3595]. Bu dönem, kitap sanatları açısından Klasik dönem olarak da adlandırılmaktadır. Klasik dönemde Sultan II. Selim ve Sultan III. Murad’ın saltanat yıllarında en olgun ve verimli yıllarının yaşandığı bilinmektedir. III. Murad kitaba, edebiyata ve güzel sanatlara düşkünlüğü ile tanınmaktayken, dönemim bir diğer yeniliği Osmanlı padişahlarının portrelerinin resmedildiği el yazması kitapların hazırlanması olmuştur (Mahir, 2005:59).

And, bu portrecilik geleneğinin en önemli yapıtlarından biri olarak, Seyyid Lokman tarafından yazılan ve Nakkaş Osman tarafından resimlenen Kıyâfetü'l-İnsâniye fî Şemâili'l- 'Osmâniyye [TSM H. 1563] yazmasını işaret etmektedir. I. Osman'dan III. Murâd' a kadar tahta çıkmış oniki padişahın portresinin yer aldığı ve portre ressamlığının en güzel örneklerinin yer aldığı bu eser silsilenâmelerin de başlangıcı sayılabilmektedir. Tahta çıkan her padişahın döneminde yine I. Osman' dan başlayarak bu yazmalara yenileri eklenmiştir (And, 2014:71-183). Bu dönemde yazmalarda, şenliklerin konu edilmesi yeni bir türün başlangıcını oluşturmaktadır. 'Sûrnâme' adı verilen bu yazmaların ilk örneklerinden biri olarak görülen Sultan III. Murad' ın şehzadesi Mehmed' in sünnet düğünü şenliklerini elli iki gün, elli iki gece olarak resmeden yazma 1582 tarihinde Nakkaş Osman' ın belirlediği bir ekip tarafından yapılmıştır. İstanbul Atmeydanı' nda geçit halinde yapılan gösterilerde İstanbul' un esnaf loncaları tekerlek sistemiyle yapılmış seyyar atölyelerinde işlerinin nasıl yapıldığını göstererek geçide katılmışlardır (Mahir,2005:59-60).

İstanbul nakkaşhanesinde Nakkaş Osman ve Seyyid Lokman işbirliği ile el yazması eser üretimleri devam ederken Osmanlı minyatüründe Safevi dönemi Kazvin Üslubu etki göstermeye başlamıştır. Osmanlılar- Safevî' ler arasında savaş devam ederken Osmanlıların eline geçmiş sanatçıların İstanbul' a saraya gönderilmesi ve 'gazavatnâme' türündeki yazmaların resimlendirilmesinde yer almaları minyatür sanatındaki mevcut üslupta değişikliklere sebep olmuştur. Kesit olarak resim çerçevesinin dışına taşan zarif doğa tasvirleri, yuvarlak yüzlü ince uzun figürler ve dikey hatlar bu yeni üslup oluşumda etkili olmuştur. Bu dönemde III. Murad' a sunulmak üzere, Gelibolulu Mustafa Âli' nin yazdığı 'Nusretnâme' Gürcistan' a yapılan sefer anlatılmaktadır. İlerleyen yıllarda kopyalanan ikinci nüshası resmedilmiş ve minyatürlerinde; serdarın sefer emrini alışı, Osmanlı ordusunun hareketi, ordunun ileri gelenlerine verilen ziyafet, ordu pazarı ve savaş sahneleri yer almaktadır. Minyatürlerdeki farklılıklarda ise tam sayfa çalışılması, çadırlarda kullanılan kumaşların süslemelerine kadar detaylandırılması ve kullanılan renkler göze çarpmaktadır (Mahir, 2005:62) (Şekil 13.)

Şekil 13. Gelibolulu Mustafa Alî, Nusretnâme, Lala Mustafa Paşa' nın İzmit' te ziyafet vermesi sahnesi. [TSM, H.1365, y. 34b] 1584 (Bağcı, vd. 2012:167).

Osmanlı minyatüründe yeni konuların hakim olduğu 1590'lı yıllarda Nakkaş Hasan' ın kendine özgü üslubu hakimiyet gösterirken; bu üslubun ilk örnekleri Surnâme-i Hûmâyûn' de görülmektedir. Kalabalık kompozisyonlardan kaçındığı, olayları anlatırken az figür renkli peyzajlar kullandığı önemli bir detaydır. Figürlerde kısa boy, tombul yanaklar, siyah kalın kaşlar dikkat çekmektedir. Nakkaş Hasan' ın üslubunu yansıtan önemli eserlerden biri de; III. Murad' ın hükümdarlığının sonlarında başlanan fakat III. Mehmed' in tahtta bulunduğu süre içerisinde tamamlanan 'Siyer-i Neb'î' dir. Erzurumlu Darir tarafından yazılan, nakkaşhanede kalabalık bir nakkaş

grubuyla resimlenen bu yazma Hz. Muhammed' in hayatını konu almaktadır. Yüzünde peçe ile resmedilen Hz. Muhammed' in devlet adamı kişiliğini yansıtan toplantı sahneleri ve asker kişiliği vurgulayan ordu yürüyüşleri ile katıldığı savaşların minyatürleri tarihi konulu yazmaları anımsatmaktadır (Mahir, 2005:63-64) (Şekil 14).

Şekil 14. Darîr, Siyer-i Nebi, Hz. Muhammedi' in Mekke' nin fethine gitmesi.(TSM, H. 1222, y. 297b- 298a) (Bağcı, vd. 2012:161).

II. Osman' ın saltanat yıllarında ise Osmanlı minyatür sanatının bugüne kadar gelmiş klasik üslubundan kopmaya başladığı görülmektedir. Dönemim şehnamecilerinden Nadirî ve Ahmed Nakşî' nin isimleri bir çok minyatürlü yazmada karşımıza çıkmaktadır. XVII. Yüzyıl minyatür geleneğinde karşımıza çıkan albümlerin içeriğinde İstanbul' a gelen yabancılar için tek figür halinde resmedilmiş dönemin kıyafetlerini yansıtan figürler yer almaktadır. Evliya Çelebi bu dönemde İstanbul' da

yaşayan üç farklı nakkaş grubu olduğundan bahsetmektedir. Bahsedilen üç esnaf nakkaş grubunun varlığı, o dönemde sarayın dışında da önemli bir sanat ortamı oluştuğunu göstermektedir. Metin And' ın çarşı ressamı olarak adlandırdığı bu nakkaşların özellikle yabancılar için kıyafet albümleri hazırladıkları günümüze eserlerden anlaşılmaktadır (Mahir, 2005:72-73).

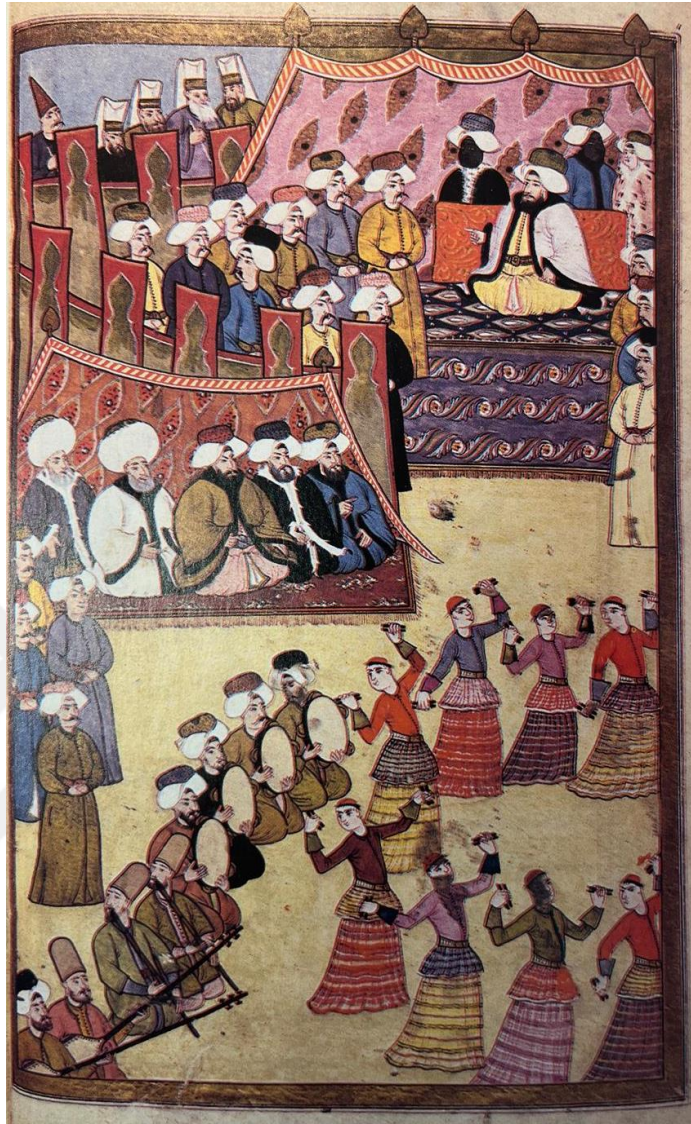
Hazırlanan bu albümlerin içeriğinde Osmanlı padişahı, saray görevlileri, sokak satıcıları ve farklı meslek gruplarından etnik ve dini gruplara mensup kadın- erkek figürleri bulunmaktadır. Resmedilen figürlerin, kıyafetlerinin tüm dikkatleri çekmesi için arka planı boyanmadan bırakılmıştır.

XVII. Yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlı padişahları ve saray erkanının Edirne Sarayında yaşamaya başlamış; Edirne Saray nakkaşhanesinde üretilen ve günümüze kalan eserler, IV. Mehmed ve II. Süleyman dönemlerinde üretilmiştir. Osmanlı sultanlarının soy ağacını peygamberlere bağlayarak Âdem' e kadar götüren Musavvir Hüseyin, sonrasında kendi üslubunu oluşturacak olan Nakkaş Levnî ve niceleri üzerinde etkili olmuştur. Renda, Hüseyin Musavvir isimli nakkaşın Edirne'de resimler/minyatürler yaptığının belgesi olarak; eserlerine attığı 'İstanbulî' imzasından bahsetmektedir (Renda, 2001:31).

Mahir, osmanlı minyatür sanatının batılılaşma dönemini anlatırken; tarih olarak XVIII. Yüzyıl ve XIX. Yüzyılları işaret etmektedir. Osmanlının hüküm sürdüğü dönemlerin bittiği ve Batının siyasi, askeri ve teknik alanlarda üstünlüğünün tüm dünya tarafından kabul edilmesiyle batılılaşma sürecinin başladığını belirtmektedir. Fransızlar ticarete etkili oldukları gibi sanat alanında da etkili bir hal almıştır. Lale devri olarak adlandırılan dönem, III. Ahmed' in saltanat yıllarında (1703-1730) adlandırılmış ve Batılılaşma hareketleri bu dönemde hız kazanmıştır (Mahir, 2005:76-77).

İlk Türk matbaasının kurulması ve Türkçe kitapların basılmasıyla birlikte Osmanlı elçilerinin yurtdışına gönderilmesiyle batılılaşma her geçen gün kendini belli etmektedir. Yabancı elçiler ile İstanbul' a gelen Avrupalı ressamın çalışmaları Osmanlı minyatür sanatçıları ve onların üretimlerini etkilediği görülmüştür. Bu süreçte İstanbul' a gelen bir diğer sanatçı Ressam Vanmour' dur. İstanbulun gündelik

hayatını resmetmek dışında III. Ahmed' in saray törenlerini de belgeler nitelikte resmeden Nakkaş Levnî' nin Vanmour' dan etkilendiği resimlerinde görülmektedir. Levnî geleneksel minyatür kalıplarını yeni bir anlayışla resimlemiş kendinden önce başlatılan perspektif denemelerinin ileri taşımıştır. Ayrıca döneminin en güzel özelliklerini yansıtan kıyafet albümü [TSMK, H. 2164] 1710- 1720 yılları arasında saray için resmettiği kırksekiz adet kadın ve erkek tasvirini barındırmaktadır. Bu tasvirler; müzik yapan, içki içen, çiçek koklayan kadın ya da erkekler gündelik kıyafetleriyle betimlenmiştir. Mahir, Levnî' den bahsederken tüm bu eserlerinin içerisinde en önemlisinin 1720 tarihli Surnâme-i Vehbî yazması olduğundan bahsetmektedir. III. Ahmed' in dört oğlunun sünnet düğününün yüz otuzyedinci minyatür ile anlatıldığı bu yazmada, kesitler halinde verilmiş mimari biçimler, ard arda sıralanmış figür grupları, doğa elemanlarında farklı uygulamalar ve en önemlisi de arka plana yerleştirilmiş dağların, tepelerin, ağaçların daha küçük resmedilmesiyle perspektif yaratılmaya çalışılmasıdır (Mahir, 2005:77-78) (Şekil 15).

Şekil 15. Levnî, Surnâme-i Vehbî, III. Ahmed ve Sadrazam İbrahim Paşa' nın rakkasları izlemesi, 1720-1732 (Mahir, 2005:244).

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru padişahların büyük boyutlu yağlıboya portrelerini yaptırmalarıyla birlikte Osmanlı minyatür sanatı kitap resminden tuvale geçmiş ve yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde yapılan ilk örnekler ise saray hizmetine giren Refail ve Kapıdağlı Konstantin'in tuval üzerine çalıştıkları padişah portreleridir. Fakat bu portrelerin üretiminden önce her iki sanatçı da kâğıt üzerine farklı malzeme denemeleriyle minyatür tekniğine yakın resimler çalışmışlardır. Batılılaşma akımı sonucunda, XVIII. Yüzyıl' da özellikle 1878 tarihinden itibaren, Osmanlı

minyatürü kitap resminden çıkarak ağırlıklı olarak duvar resmine geçmiş ilk örneklerini padişah portreleri ile vermiştir (Mahir, 2005: 82).

XIX. Yüzyılın ikinci yarısında birçok Osmanlı ressamı Avrupa'ya resim eğitimi almaya gitmiştir. Askeri okul çıkışlı olmayan fakat Paris' te hukuk ve resim öğrenimi görmüş, aynı zamanda arkeolog olan Osman Hamdi Bey hem arkeoloji müzesini hem de 1882 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi-i' ni kurmuş ve ilk müdürü olarak adını tarihe yazdırmıştır. (Bağcı, vd. 2012:302-303).

Cezar, Sanayi-i Nefise Mektebi-i Âlisi' nden bahsederken, asıl adının 'Mektebi- i Sanayi- i Nefise Şahane' olduğundan ve yüksek okul statüsünde olduğundan bahsetmektedir. Bu mektepte, resim, heykel, mimarlık ve hakkaklık olarak bilinen gravür sınıfları yer almaktadır. Önceleri Ticaret Nezareti' ne bağlı olan bu okulun Ticaret ile bağlantısı olmadığı anlaşıldıktan sonra 1886'da ayrılarak Maarif Nezaretine yani Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Kuruluşunda erkek öğrenciler için eğitim planlanmış fakat ilerleyen yıllarda kız çocuklarının da okutulması fikriyle, İnas (kız) Sanayi-i Nefise Mektebi kurulmuştur. 1914 yılında resim ve heykel bölümleri eğitime başlarken, okulda müdürlük yapan ilk hanım hoca ressam Mihri Müşfik Hanım olmuştur (Cezar, 1973:7-12).

Ürekli, Sanayi-İ Nefise Mektebi' ndeki faaliyetlerden bahsederken 'Tezyinat Bölümü' nün kurulmasının ve bu bölüm içerisinde, seramik atölyesi, Umumi Tezyinat atölyesi gibi atölyeler kurulduğunu dile getirmektedir. Umumi tezyinat atölyesinin kuruluş amacının kumaş, halı, kilim desenleri üzerine eğitim vermek olduğu bilinse de zaman içerisinde kumaş desenleri atölyesi olarak değiştiği görülmektedir (Ürekli, 1997:22).

'Medresetülhattatin' adıyla 1914 yılında ilk defa açılan ve tezhip, hat, yazı, cilt gibi sanatlarda klasik sanat eğitimi vermeyi amaçlayan okul ilerleyen yıllarda 'Hattat Mektebine' çevrilmiş 1929 yılına kadar bu sanat dallarında eğitim vermeyi sürdürmüştür (Cezar, 1973:29).

1930'lu yılların başında Şark Tezyini Sanatlar Mektebi olarak açılmış fakat 1933 yılında üniversite reformundan sonra Türk tezyini sanatlar bölümü olarak

Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde eğitime devam edilmiş ve akademi bünyesinde bu sanat alanında büyük başarı göstermiş çok sayıda eğitmen barındırmıştır. Bu zaman içerisinde Ahmed Süheyl Ünver, İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesinden mezun olmuş ve Paris’ te uzmanlığını tamamlarken tıp tarihi ile ilgili araştırmaları sırasında Türk kültürü, sanat tarihi araştırmaları da yapmıştır. Uzmanlık eğitimi için gittiği Paris’ te, Paris Ulusal Kütüphanesinde Selçuklu Tıbbı ve Osmanlı minyatürleri üzerine araştırmalar yapmıştır. 1933 yılı sonrasında İstanbul Üniversitesi’ nde Tıp Tarihi Enstitüsünü kurmuş ve Restorasyonunda çalıştığı Topkapı Sarayı Nakkaşhanesinde verdiği derslerle Geleneksel Türk Sanatları Alanında pek çok öğrenci yetiştirmiştir (Beşirli, 2002:216-218).

1.2. Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarının (0-3 Yaş) Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Resimli çocuk kitapları, genel anlamda, bütününde verilmek istenen mesajı iletmek için metnin büyük ölçüde resimler ile ilişkilendirildiği kitaplar olarak tanımlanabilir (Temple, vd, 1998:171). Hareketli kitaplar ise;

“okuyucu tarafından elle hareket ettirilen ya da sayfalar açıldığında kendiliğinden otomatik olarak hareket edebilen, sayfalardan bağımsız parçalara sahip kitaplardır. Hareketli kitaplar, genellikle hikâye kitapları kategorisinde yer almakta; “oyuncak kitap”, “açılır kitap” ve “üç boyutlu kitap” gibi farklı isimlerle de adlandırılmaktadır” (Sarı, 2015:15).

Birçok insan, kitabı eline ilk aldığı anda kapak dahil olmak üzere önce resimlerine bakar. Resimler bize görsel olarak kitapta neler olduğunu anlatır. Resimli çocuk kitaplarında da az sayıda kelime, büyük boyutlu ve renkli resimlerden oluşan hikayeler vardır. Bu kitaplar hikâyede yer alan olayları anlatırken, çocuğun hayal dünyasının kapılarını aralayarak eğlenerek öğrenmesini sağlayan eğitici ve öğretici materyallerdir. Özellikle erken dönem okuyucularında (0-3 yaş) farklı boyut kazandırılmış hareketli kitap sayfaları, durağan resimli sayfalara göre daha çok dikkat çekmekte ve okuyucunun kendisini hikâyenin içinde hissetmesini sağlamaktadır (Nodelman,1996:215-216).

Sever resimli hareketli çocuk kitaplarının tanımını yaparken, bu kitap türünün özel bir tür olduğunu; kitap içeriğinin sadece resimlerden oluşabileceği gibi resimlerin/görsellerin metinden daha ya da metinle eşit değerde olabileceğini vurgulamaktadır. Ersan ise yazı ve resimlemenin denge içerisinde kullanılması gerektiğini ancak bu denge oluşursa resimli çocuk kitabı sayılabileceğinin üzerinde durmaktadır (Ersan, 2014:3). Fakat Sever, erken dönem (0-3 yaş) resimli çocuk kitaplarında bu durumun değişkenlik gösterebileceğini anlatmaktadır. Anne, baba ya da diğer bakım veren kişinin seslendirmesiyle okunan bu resimli hareketli kitaplarda bulunan resimler/görseller konuyu genişletip netleştirmekle birlikte, yine bu resimlerin öyküyü tamamladığı ya da tamamen metnin yerini aldığını savunmaktadır (Sever, 2015:213).

Resimli çocuk kitaplarının başarılı olarak adlandırılabilmesi için en önemli özellik merak uyandırıp okumaya davet eder nitelikte olmasıdır. Okuyucunun yaşı gözetilmeksizin farklı/ilgi çekici görseller ile dikkati kendine çekmeli, okuyucunun duyularını hoşnut eder nitelikte olmalıdır (Ersan, 2014:3-4).

Nitelikli bir resimli hareketli çocuk kitabında olması gereken özellikler birkaç madde ile şu şekilde sıralanabilir;

- Metin, yalın ve doğrudan bir dille yazılmalı.
- Olay örgüsü kısa ve basit olmalı.
- Çocuğun algılayabileceği düzeyde ve az sayıda kavram kullanılmalı.
- Resimlemeler metni tamamlar nitelikte olmalı.

Resimli hareketli çocuk kitaplarının gelişiminden söz edecek olursak, tarihi kaynaklarda ulaşılabilen en eski resimli kitaplardan biri olan, Sanskrit dilinde fabllardan oluşan “Panchatantra”nın öneminden bahsetmek gerekir. Olasılıkla 3. yüzyılda yazıldığı ve resimlendiği tahmin edilmekte, ahlak ve nasihatleri hayvan masalları üzerinden vermektedir. Sanskritçe olarak yazılan ve bilge/alim Beydeba’nın Debşelem Şah’ a hayvanları konuşturarak verdiği öğütleri içermektedir. Bu kitapta insanların başarılı olabilmesi için beş ana yol izlemeleri gerektiğinden bahsedilmekte ve bu beş ana yolu da hayvanların diliyle anlatmaktadır. Pançatantra hikâyelerinin ilgi çekici ve merak uyandırıcı olduğu bilinmektedir. Doğu dillerinde genellikle “Kelile ve Dimne” adıyla bilinmekte olan bu kitap, ilerleyen yıllarda fabl türünde eserler oluşturacak olan La Fontaine ve Ezop gibi birçok yazarlara ilham verdiği bilinmektedir. Aynı zamanda Arapça, Farsça ve Türkçe çevirileriyle de İslam kültürünün yazı klasikleri arasında yer almaktadır (Bağcı, vd. 2012:49) (Şekil 16).

Şekil 16. Kelile ve Dimne, 1210.

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arabischer_Maler_um_1210_001.jpg [10 Mayıs 2024].

Hareketli kitaplarda ise ilk örnekler sanat tarihçiler tarafından Ortaçağın başlangıcı diye adlandırılan 5. Yüzyılda, manastırların duvarları arasında verilerin, denemelerini ve ölçümelerini yapmak maksadıyla ortaya çıkmıştır. (Keş ve Sarıca, 2014, s.271-272). Bu deneme ölçümlerde volvelle adıyla bilinen, Fransızcada dönmek anlamına gelen döner disklerden yararlanıldığı kaynaklarda görülmüştür. Elle hareket ettirilen bu döner diskler hareketli kitapların ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir (Şekil 17).

Şekil 17. Döner disklerden oluşan volvelle örneği. Büyükköse, C. E. ‘Okulöncesi 3-6 yaş Çocuklara Yönelik Özgün Bir Sessiz Pop-up Kitap Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi (2020) s.30.

1450’ li yıllarda hareketli baskı tekniğinin yaygınlaşması ile birlikte astroloji, astronomi ve tıp alanlarında da volvellelerden faydalanarak üretilmiş ve günümüze ulaşabilmiş çok sayıda resimli hareketli kitap ortaya çıkmıştır. Bu teknikle yapılan kitaplar arasında en popüler olanları, hiç şüphesiz insan anatomisi üzerinde çalışma yapan tıp öğrencileri için üretilen resimli hareketli kitaplardır. Bu kitaplara verilecek en önemli örneklerden biri olan, Alman doktor ve matematikçi Johann Remmelin tarafından hazırlanan Catoptrum Microcosmicum isimli anatomi kitabıdır. Tıp öğrencilerinin kadavra satın alarak anatomi öğrendiği bir dönemde, öğrencilere ve ilgililere kitap üzerinde defalarca çalışma imkânı sunmuştur (Keş ve Sarıca, 2014:274) (Şekil18).

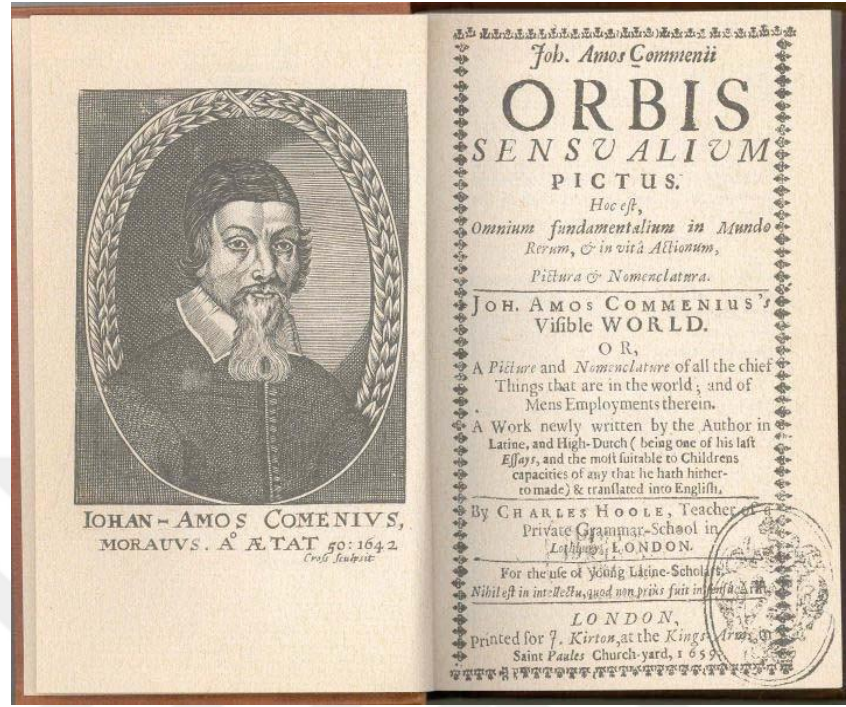

Şekil 18.Hareketli tıp kitabı sayfa örneği.Johan Remmelin, Catoptrum

Microcosmicum,1614

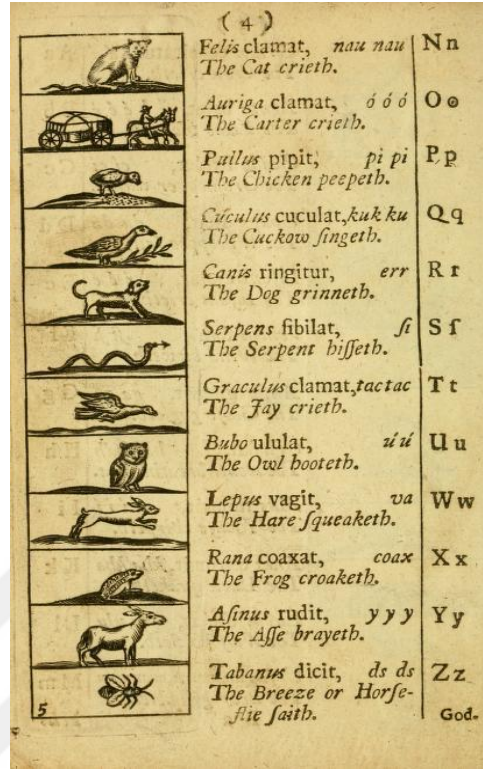
Kaynak: (<https://magazine.columbia.edu/article/17th-century-flap-book-gets-new-life-online> [10 Mayıs 2024]).

Resimli kitaplara dönecek olursak mekanik baskı ve tekniklerinin kullanıldığı ilk resimli çocuk kitabı olarak bilinen; çek eğitimci ve bilim insanı olan John Amos Comenius tarafından kaleme alınan ve 1658 yılında basımı yapılan *Orbis Sensualium Pictus*’tan bahsetmek gerekmektedir. Toplamda 150 bölümden oluşmakta ve Türkçeye “Resimlerde Görünen Dünya” ismi ile çevrilmiştir. Dünya hakkında bilgi veren bir, resimli ansiklopedi niteliği taşımaktadır. Bu bilgiler arasında da botanik, doğa, hayvan bilimi, din/inanç, insanlar ve insanların becerileri gibi çok çeşitli konulara değinilmektedir (Temple vd, 1998:171) (Şekil 19-20).

Şekil 19. J. A. Comenius'un yazdığı 'Orbis Sensualium Pictus' adlı kitaptan sayfa örneği 1, ağaç baskı, 1658.

Kaynak: <https://www.openculture.com/2014/05/first-childrens-picture-book-1658s-orbis-sensualium-pictus.html> [10 Mayıs 2024].

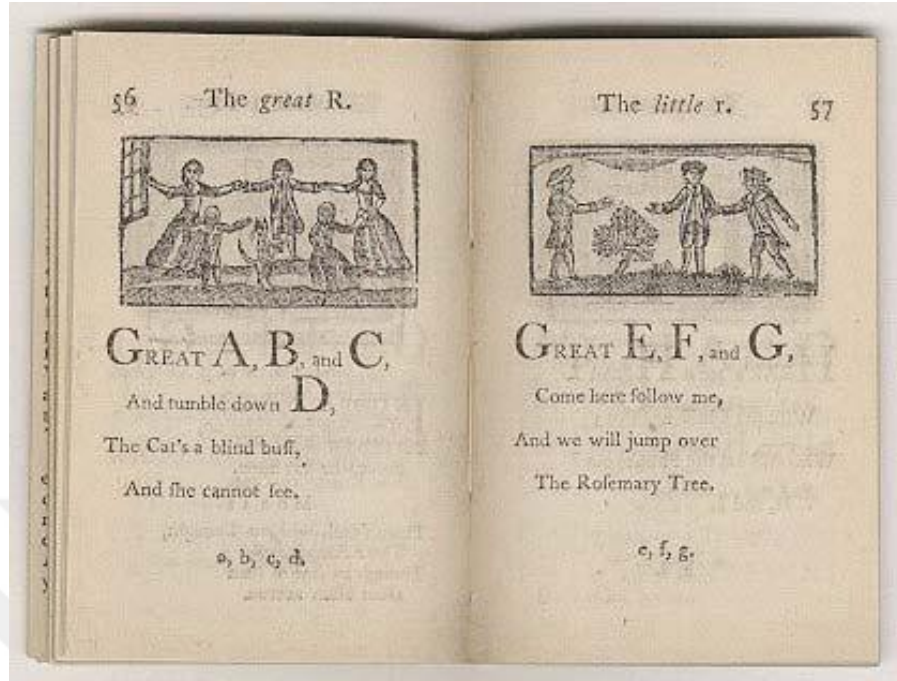
Şekil 20. J. A. Comenius'un yazdığı 'Orbis Sensualium Pictus' adlı kitaptan sayfa örneği 2, ağaç baskı, 1658.

Kaynak: <https://www.openculture.com/2014/05/first-childrens-picture-book-1658s-orbis-sensualium-pictus.html> [10 Mayıs 2024].

Resimli hareketli çocuk kitapları, 17. yüzyılın ortalarından günümüze kadar, olumlu yönde pek çok değişim ve gelişim göstermiştir. Roma ve Avrupa'da Ortaçağ zamanlarında din ve inanç baskısının yaygın olması sebebiyle çocuğa ve çocukluğa gereken değerin verilmediği bilinmektedir. Bahsi geçen dönemlerde hikâyelerin sonunun sıklıkla üzücü bir şekilde ölümle bittiği kitaplarda çocuklar için ahlak ve din eğitimi vermenin amaçlandığı bilinmektedir. 17. yüzyılın sonlarına doğru, çocuklar ve yetişkinlerin birbirlerinden farklı olduğu anlaşılmış ve çeşitli ihtiyaçları olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu farkındalık sayesinde çocukların eğitiminde yeni oluşumlar/yaklaşımlar gelişmeye başlamış ve zamanla “öğrenirken eğlenme”, “eğlenerek öğrenme” fikri kabul görmüştür. Bu kabulleniş sonrasında çocuklara özel, onların okuma ve bilgi edinme ihtiyaçlarını karşılamak adına resimli çocuk kitapları üretilmeye başlanmıştır (Ersan,2014:6).

Hareketli kitaplarda ise özellikle 1700' lü yıllara kadar çocuklar için değil yetişkinler için üretimler yapılmış, kitap okuma şansını elde eden az sayıda çocuk aile kütüphanelerinde bulunan hareketli kitaplar ile tanışma imkanına sahip olmuştur. Bu dönemde çıkartılan ve hedef kitlesi yetişkinler olan bu hareketli kitaplar, genel olarak astroloji, mühendislik, tıp gibi konulara değinmektedir. Çocuklara yönelik resimli hareketli kitaplar, sanayi inkılâbı sonrasında eğitime verilen öneminde artmasıyla hazırlanmaya başlamıştır. İlk örneklerde volvelle adı verilen döner disklerle birlikte, flaps adı verilen kanatların kullanıldığı görülmektedir (Büyükköse, 2020:27-33).

Temple' ın adından sıklıkla bahsettiği John Newberry çocuklara özel hazırlanmış, resimli çocuk kitabı yayıncılığının çarpıcı bir biçimde gelişim göstermesine öncülük etmiş ilk isimdir (Temple, vd. 1998:171-172). Hikâye içeren ilk resimli çocuk kitabı olarak kabul edilen ve Türkçeye “Küçük Şirin Cep Kitabı” ismiyle çevrilen A Little Pretty Pocket-Book önceki yıllarla kıyaslandığında çocuklara, salt din ve ahlak eğitimi vermeyi hedeflemeyen kitap olarak tarihe geçtiği bilinmektedir. Eğitip öğretirken eğlendirmeyi amaçlayan bu kitap 1744 yılında yazılmış ve resimlenmiştir. İçeriğinde ise alfabenin tüm harfleri ile ilgili eğlenceli şarkılar ve her harfi için üretilmiş basit tekerlemeler bulunmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Küçük Şirin Cep Kitabı'ndan karşılıklı sayfalar, 1744.

Kaynak: <https://18thbritishchildrensliterature.weebly.com/> [10 Mayıs 2024].

Küçük Şirin Cep Kitabı yayınlandığı ülkede kısa sürede dikkat çekmiş popüler olmuş ve yazarı Newberry' nin tanınmasını, adının bilinmesini sağlayarak yazarına büyük bir ün kazandırmıştır. Bu kitap, resimli çocuk kitaplarının içerik ve form açısından seyrini değiştirerek, ilerleyen süreçte üretilecek olan resimli kitaplara da yol gösterici olmuştur (Ersan,2014:7). Hareketli kitapların gelişim sürecinde ise; kitap satıcısı Robert Sayer' in rolü büyüktür. 1765 yılında din ve görgü eğitiminde, özellikle ahlak eğitimde, resimli hareketli hikayelerin faydalı olacağı görüşüyle, resimli hareketli çocuk kitaplarına yeni bir soluk getirmiştir. Sayer, kâğıt üzerinde bir parçanın hareketi sonrasında resmedilen başka bir pandomim figürün hareketiyle “harlequinades- pandomim”, “metamorfoz- dönüşüm” gibi terimleri ve yenilikleri bu alana kazandırmıştır (Keş ve Sarıca,2014, s. 276) (Şekil 22).

Şekil 22. Sayer, R. (1765). Harlequin kitabı üç boyutlu sayfa örneği.

Kaynak: <https://glennhorowitz.com/events/a-brief-history-of-popup-books/> [22 Mayıs 2024].

18.yüzyıl sonlarında teknolojik, kültürel ve bilimsel yenilikler ile resimli hareketli çocuk kitaplarında yeni ve özgün uygulamalar gelişim göstermeye ve hareketli kitap uygulamalarında üç boyutlu örnekler görülmeye başlanmıştır (Temple vd. 1998:172). Bunlara verilecek en güzel örneklerin başında History of Little Fanny kitabı gelmektedir. Okuyucu kitaptan bağımsız olarak hikâyenin kahramanına, olayın döngüsüne göre kağıtlardan üretilmiş farklı kıyafetler, kostümler giydirebilmektedir. (Keş ve Sarıca, 2014:277) (Şekil 23-24).

Şekil 23. Fuller S.& J. History of Little Fanny kitabı, kâğıt kostüm örnekleri 1, 1810

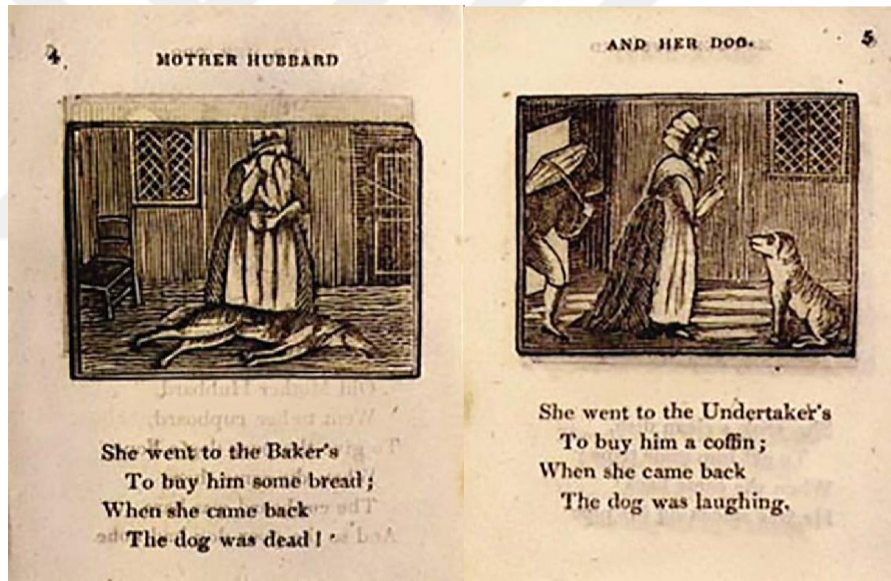
Kaynak:https://www.antiquesatlas.com/antique/the_history_of_little_fanny_1810_a017/as1189a017 [20 Nisan 2024].

Şekil 24. Fuller S.& J. History of Little Fanny kitabı, kâğıt kostüm örnekleri 2, 1810.

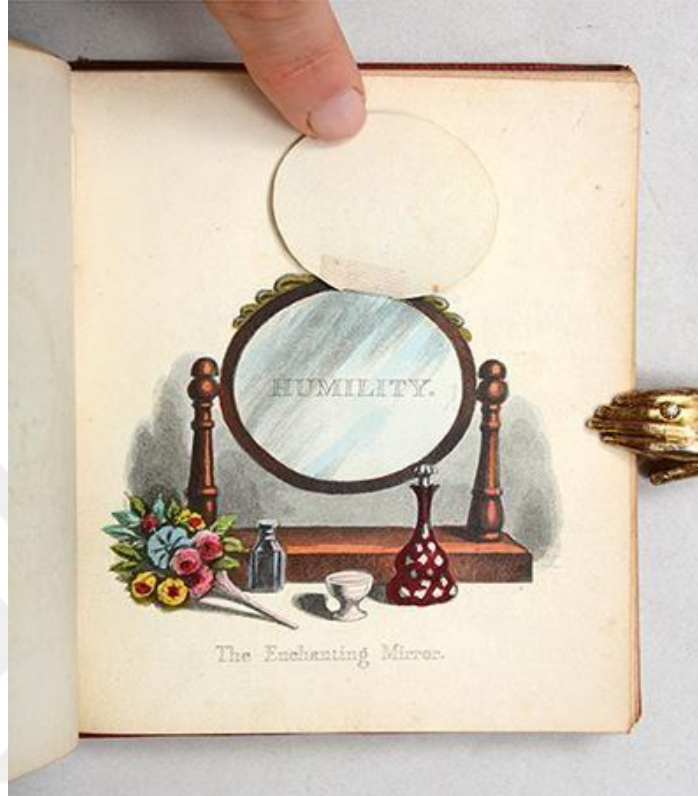
Kaynak:https://www.antiques-atlas.com/antique/the_history_of_little_fanny_1810_a017/as1189a017 [20 Nisan 2024].

19. yüzyıl başlarında ise, baskı sektöründe 4C ya da CMYK (cyan, magenta, yellow, key) olarak adlandırılan ‘dört renkli baskı tekniğinin’ gelişmesi, başta suluboya olmak üzere diğer boyama teknikleriyle üretilen resimlemelerin basılmasına imkân sağlamıştır. John Harris’ in kaleme aldığı 1805 yılında yazılmış olan “Old Mother Hubbard” kitabı, o döneme ait önemli çocuk yayınlarından biridir. İçerisinde eğlenceli tekerlemelerin olduğu bu kitap, çocukların dikkatini çektiği, kadar yetişkinlerin de ilgisini çekmiş, beğenisini toplamıştır. (Şekil 25). Aynı dönemde resimli içerikleri olan dergilerin basılması ve giderek yaygınlaşması bu alanda çalışan yazarlar ve sanatçılar için yeni bir çalışma alanı doğmasını sağlamıştır. Diğer taraftan hareketli çocuk kitaplarında yenilik arayışları ve denemeler hızla devam etmektedir.

Şekil 25.Harris, J. Old Mother Hubbard kitabından karşılıklı sayfa örneği, 1805
Kaynak: <http://konkykru.com/hubbard.1805.c.jpg> [20 Nisan 2024].

“1820’lerde, ressam William Grimaldi çocuk kitaplarına yeni bir soluk getirerek hareketli 'Tuvalet Kitabı'nı oluşturmuştur. Bu kitap içerisindeki yenilik ise ikiye katlanmış bir kağıt alanının altında ve üstünde farklı resimlerin yer almasıdır. Kağıt parçası açıldığında farklı bir resim, kapatıldığında farklı bir resim bulunmaktadır (Büyükköse,2020:34). (Şekil 26).

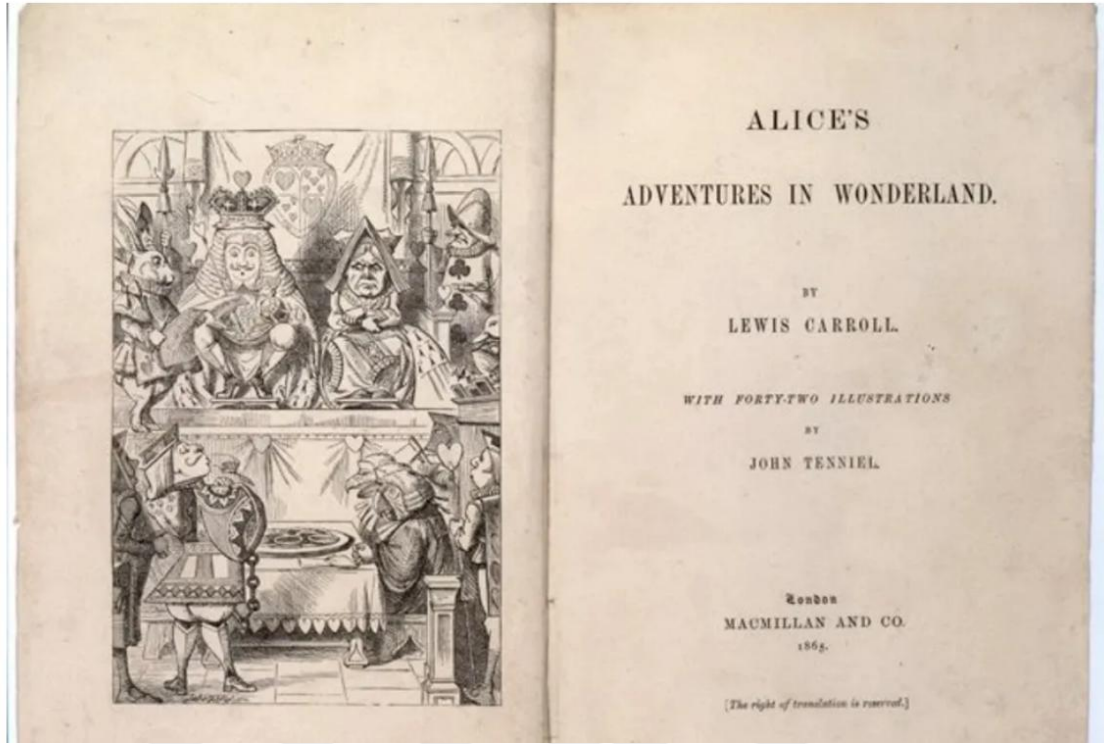

Şekil 26. William Grimaldi, Toilet Book, 1820 Kaynak:

<https://www.davidmilesbooks.com/book/15025/grimaldi-stacey/the-toilet/>

[14 Nisan 2024].

Günümüzde dünya klasikleri arasında yer alan, en bilindik örneklerden bir tanesi olan ve modern resimli çocuk kitaplarının temeli kabul edilen “Alice’s Adventures in Wonderland” (Alice Harikalar Diyarında) yine bu dönemde Lewis Carroll tarafından yazılmış ve John Tenniel tarafından, zengin ağaçbaskı resimlemeleri ile süslenmiştir (Eres, 2014:10) (Şekil 27).

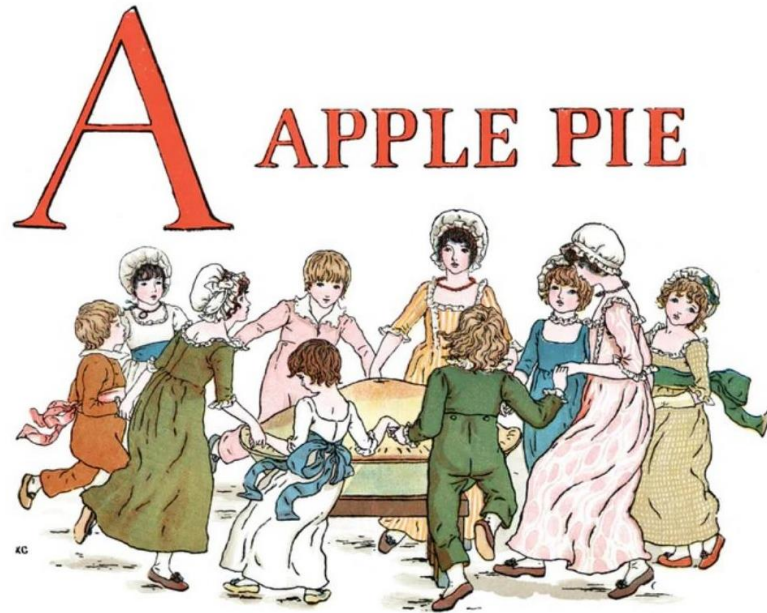
Şekil 27. Lewis Carroll, “Alis Harikalar Diyarında” isimli kitaptan bir sayfa, 1865.

Kaynak: <https://www.bbc.com/news/uk-england-oxfordshire-33334311>

[24 Mayıs 2024].

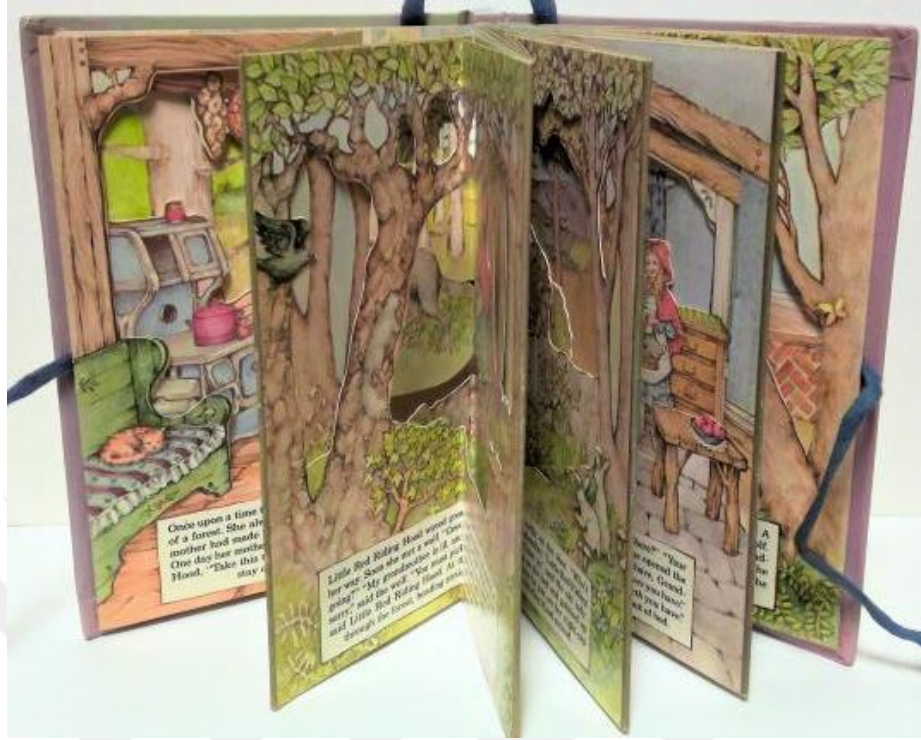
Temple ve diğerlerine göre, resimli çocuk kitaplarının modern ve özgün formuna ulaşmasındaki en büyük rollerden biri İngiltere’ de Viktorya döneminde (1860-1970) matbaa ve ağaç oymacılığı alanlarında isim yapmış olan Edmund Evans’ tır. Evans renkli baskı alanına da yenilikler ekleyerek bu alanda uzmanlaşmış; Kate Greenaway, Randolph Caldecott, ve Walter Crane gibi yine o dönemin kitap resimleme konusunda isim yapmış üç büyük sanatçısıyla çalışmaya başlamıştır. Bu iş birliğinin sonucunda 19. yüzyıl ortalarında, çocuk kitaplarındaki resimler/ resimlemeler sadece metni açıklama ve kuvvetlendirme amacından çıkarak, çocuklara özel resimli hareketli kitapların sanatsal nitelik taşıyan ürün olarak görülmesine imkân sağlamıştır (Temple, vd. 1998:179-180) (Şekil 28).

Resimli hareketli çocuk kitaplarının yaygınlaşmasından sonra yeni denemeler yeni türleri doğurarak 1800' lü yılların sonlarında "tünel kitap" ismiyle yeni bir hareketli kitap türü üretilmiştir. Bu kitap türüne verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesi günümüzde de beğeniyle okunan Kırmızı Başlıklı Kız kitabıdır. 1975 yılında basılan 360 derecelik dairesel bir şekilde dışa doğru açılan ve düz bir yüzeye dik şekilde konulduğunda ayakta durabilen bu resimli hareketli kitap hikâye ile birlikte görüntünün mekânsal boyutu içinde derinlik etkisi vermektedir. Resim ve hareketler sayfanın tamamını kaplamakta ve metin alanı sahneyi bölmeden alt kısımda konumlandırılmıştır (Büyükköse,2020:34) (Şekil 29).

Şekil 28. Kate Greenaway, "A Apple Pie" kitabı iç sayfa örneği, 1886.

Kaynak: <https://nwwst.com/products/a-apple-pie> [24Mayıs 2024].

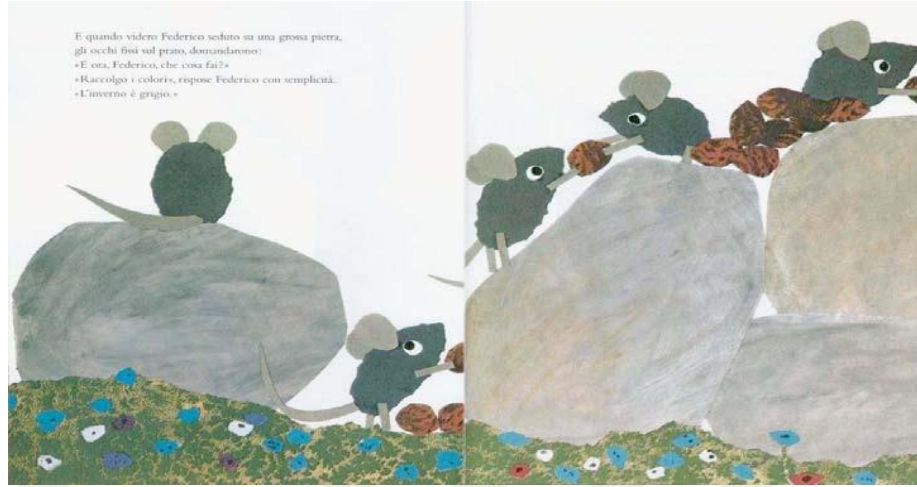

Şekil 29. Linda Griffithi, 'Red Riding Hood' Tünel Kitap örneği, 1975.

Kaynak: https://www.kosho.or.jp/products/detail.php?product_id=392668456

[10 Nisan 2024].

20. yüzyılın başlarında gelişen dijital teknoloji ve ofset baskı tekniklerinin sunduğu imkanlar sayesinde metinlerin ve resimlerin özgür bir biçimde tasarlanıp birleştirilmesi, yazarlara ve kitap ressamlarına yeni imkanlar sağlamıştır. Bu sayede tıpkı diğer yayınlar gibi çocuklara yönelik resimli kitaplar ve yayınlar da hızla gelişim göstermiş, yaygınlaşmıştır. 20. yüzyılın ilerleyen zamanlarında baskı teknolojileri gelişmesi; kitaplarda kullanılan görsel ve resimlerde fotoğraf ve kolaj gibi farklı teknikler denenmeye başlanmıştır. Okuyucu tarafından beğeni topladıkça kullanımı yaygınlaşmış, kavramsal resimlemeler tercih edilmeye, gerçekçi resimlemelerin önüne geçmeye başlamıştır ve (Bkz: Şekil 30).

Şekil 30. Leo Lionni, ‘Frederick’ kitabı karşılıklı sayfa örneği, 1967

Kaynak: <https://garagemca.org/en/event/meeting-about-leo-lionni-s-book-frederick>
[19 Mayıs 2024].

İşitan, ülkemizde Tanzimat Dönemi ile birlikte (1839-1876) çocuklara yönelik yayınların batıdan etkilenecek edebiyatımıza girdiğini belirtir. Tanzimat Dönemi öncesinde, şair Nabi'nin “Hayriyye” isimli eseri ve Vehbi'nin “Lütfiye” isimli eseri gibi eserleri çocuklara yönelik hazırlanmış olsalar da geleceğe ışık tutma öğüt verme amacıyla yazılan nasihatler olması bu yayınların, her yaş grubundan çocuğun bireysel olarak okuyup anlayabileceği nitelikte olmadığı gerçeğini değiştirmez (İşitan, 2005:7).

Ülkemizde Tanzimat Dönemi ile birlikte, Dünya çocuk klasikleri olarak adlandırılan çok sayıda kitap Türkçeye çevrilmeye başlanmıştır. 1870 yılında gazete ve dergilerde çocuklar için sayfalara yer verilmiş, çocuk sayfalarının beğenilmesinin ardından, dönemin aydınlarının girişimleri ile çocuklara yönelik dergiler çıkartılmış (Şimşek,2002:119). Bu dönemde çıkartılan ilk çocuk dergileri arasında yer alan “Mümeyyiz” dergisi gibi mecmualarda, çocuklara, vatan sevgisi başta olmak üzere, dünya hakkında bilgiler vermek, doğa sevgisi ve hayvan sevgisi aşılacak amaçlanmıştır. Dergi içeriğinde özellikle resimlemeler dikkatle seçilmiş, bu resimlemelerde ideal çocuk ve birey kavramlarına vurgu yapılmıştır (Erkmen, 2001:45).

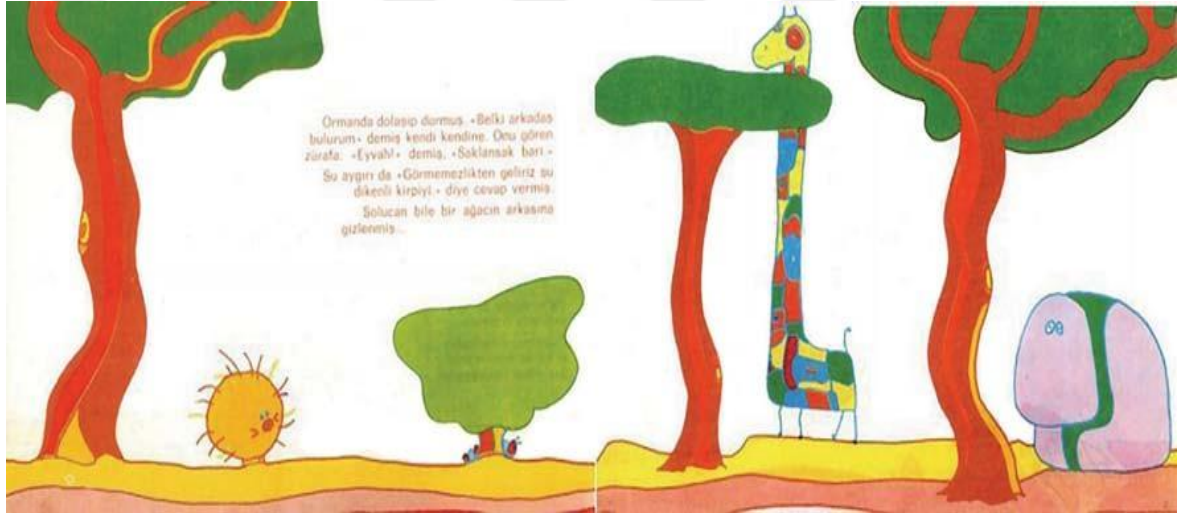
Kasım 1928 yılında çıkan Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun' un kabul edilmesi ve yeni Türk alfabesinin kullanımı çocuk edebiyatının gelişimini diğer tüm basın yayın alanlarında olduğu gibi olumlu yönde etkilemiş, bu süreçte Latin harfleriyle çıkartılan ilk çocuk dergisi “Çocuk Sesi” olmuştur. Çocuk sesi dergisi çocuklara, yeni ve güncel bilgiler kazandırmayı hedeflerken aynı zamanda onları okumaya, okurken düşünmeye ve düşünerek yaratmaya teşvik etmeyi amaçlamıştır (Erdil, 2018:2-3).

Yakın tarihte ise ülkemizde ilk kez 23 Nisan 1945 tarihinde yayına başlayan ve 1993 yılına kadar yayın hayatına devam eden Doğan Kardeş dergisi, yayıncı Vedat Nedim Tör ve yazar Şevket Rado tarafından çıkartılan Cumhuriyet Dönemi ilk çocuk dergisi olarak çocuk yayınlarına yeni bir soluk getirmiş ve Türk kitap ressamlarına kendilerini ifade etmelerini sağlayacak yeni bir ortam sunmuştur (Ersen, 2014:16) (Şekil 31).

Şekil 31. Doğan Kardeş dergisi ilk sayı kapağı (tıpkıbasım) Kaynak:
<https://www.nadirkıtap.com/dogan-kardes-sayi-1-ilk-sayisi-tipkibasim-kitap34360587.html> [23 Nisan 2024].

1974 yılına gelindiğinde, yazar ve aynı zamanda ressam olan Can Göknil’ in “Kirpi Masalı” ismiyle basılmış olan resimli çocuk kitabı, özveri ve dostluk hikayesiyle ve bu hikâyeyi iyi yansıtan büyük boyutlu resimleriyle ilkler arasına girmiştir. Kirpi Masalı kitabının yüksek satış miktarları sonrasında yayınevleri konunun uzmanı kişilerle iş birliği yaparak resimli hareketli çocuk kitaplarına yönelmiş bu sayede bu kitap türlerinde farklılıklar ve yenilikler giderek artmıştı ve 20. yüzyıla doğru hareketli kitapların giderek önem kazandığı, hareket mekanizması olan ve üç boyut kazandırılan kitapların öğretici materyaller olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Koç,2021:5) (Şekil 32).

Şekil 32.Can Göknil, ‘Kirpi Masalı’ kitabı karşılıklı sayfa örneği, 1974

(Ersan, 2014:17)

2. BÖLÜM

**RESİMLİ HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ (0-3 YAŞ) BİÇİM
ÖZELLİKLERİ, RESİMLEME YÖNTEMLERİ İLE DÜNYADAN VE
TÜRKİYE'DEN ÇEŞİTLİ ÖRNEKLER**

2. BÖLÜM

RESİMLİ HAREKETLİ ÇOCUK KİTAPLARININ (0-3 YAŞ) BİÇİM ÖZELLİKLERİ, RESİMLEME YÖNTEMLERİ İLE DÜNYADAN VE TÜRKİYE'DEN ÇEŞİTLİ ÖRNEKLER

2.1 Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarının Biçim Özellikleri

Gönen, 0–3 yaş resimli hareketli çocuk kitaplarının biçim özelliklerinden bahsederken, çocuğa görelilik kavramına dikkat çekerek fiziksel, içerik ve resimleme özelliklerinin çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmasını ele alır. Bu kitaplar çocuğun kolayca kavrayabileceği ve rahat bir şekilde taşıyabileceği boyutlarda olmalıdır. Kitabın kapağı okuyucuya hikâye hakkında ipucu verirken; ilgi çekici ve merak uyandırıcı nitelikte olmalıdır (Gönen, vd. 2014:2) (Şekil 33).

Birçok insan, kitabı eline ilk aldığı anda kapak dahil olmak üzere önce resimlerine bakarken çocuklarda bu durum farklılık gösterebilmektedir. Özellikle erken dönem okuyucuları ilk olarak kitabın şekline bakmakta; yaygın olarak dikdörtgen ve kare kitapların dışında hayvan, araba, çiçek şekli gibi farklı biçimlerde oluşturulmuş kitapları tercih etmektedir (Güngör, 2022:51) (Şekil 34).

Şekil 33. Kolektif, 'İlk Kitaplığım, Çevremiz' kitabı kapak ve iç sayfa örneği. 2023.

Kaynak: <https://www.iskulttur.com.tr/cevremiz-ilk-kitapligim.aspx>

[20 Mayıs 2024].

Şekil 34. Kolektif, En İyi Arkadaşım Kaplan’ kitap kapağı görseli (2019)

‘Fotoğraf: Fatma Akdaş

0-3 yaş çocuk kitaplarında çocuğun fiziksel gelişimi göz önünde bulundurularak çeşitli ölçülerde kitapların basıldığı; incelenen kitaplar arasında çocuğun kendi elleriyle tutabileceği küçük boyutlu 15 x 15 cm gibi ölçülerde kitapların üretildiği görülmektedir. 3 yaşa doğru ise bir yetişkin kucağında oturarak görülüp okunabilecek boyutlarda 24x30 cm gibi kitapların sayısının arttığı görülmektedir (Ural, 2017, s. 51). Kitapların boyutları gibi ağırlıkları da çocukların gelişimine göre olmalı ve kendi elleriyle kontrol edebileceği ağırlıkta planlanmalıdır. Çocuğun bireysel olarak taşıyabilmesi büyük önem taşımaktadır (Güngör, 2022:51).

Resimli hareketli çocuk kitaplarında kapak kitabı cazip kılacak, kitap tanıtımının reklamının yapıldığı resimli ilk bölümdür. Kapağın niteliği, kalınlığı ve dayanıklılığı büyük önem taşır. Kitap kapağında kullanılan görsel, kitabın iç sayfalarında yer alan resimlerden biri olabilirken, kitabı tanıtan yeni ve farklı bir çizim de olabilmektedir. Ön kapakta kitabın adı, yazarı, resimleyen sanatçının adı ve yayınevi gibi bilgiler yer

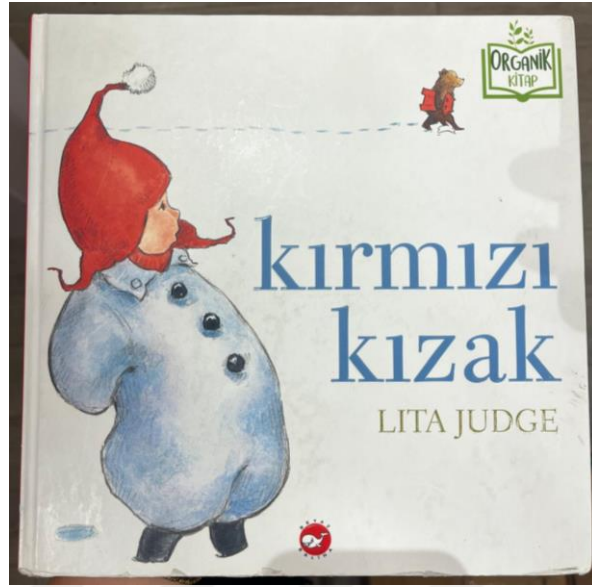
almaktadır. Bu genel bilgiler 0-3 yaş çocuk kitaplarında değişkenlik gösterebilmekte ve bazı küçük boyutlu kitaplarda sadece kitabın adının yazdığı görülmektedir. Ural, 0-3 yaş resimli hareketli çocuk kitaplarının sağlamlığından bahsederken ciltleme konusuna özellikle değinmiştir. Bu kitap türlerinin sağlam ve uzun bir süre kullanılabilmesi için yapıştırma, tel dikiş, zımba ve iplik dikiş tekniklerinin tercih edilebileceğini savunurken (Ural, 2017:53); Güleç ve Gelgeç, küçük çocukların kitapları kullanma biçimlerinin göz önünde bulundurularak mutlaka iplik dikiş kullanılması gerektiğini savunmaktadırlar (Güleç ve Geçgel 2015:199).

Çer, çocuk kitaplarında kâğıdın en az kapak ve ciltleme kadar önemli olduğunu, seçilecek kâğıdın da çocuğun gelişim düzeyine göre seçilmesi gerektiğine değinmektedir. Özellikle 0-3 yaş dönemi içerisinde, gördüğü tüm nesneleri ağzına götürerek tanıma eğilimi olduğu duyu-hareket döneminde çocuğun zarar görmemesi adına, kâğıdın ince olmaması, kalın ve dayanıklı olması önem taşımaktadır (Çer,2016:89). Resimli hareketli çocuk kitaplarında diğer önemli unsurlardan biri de tipografidir. Sarıkavak, tipografiyi harf, sözcük ve satırlarla bir sayfa üzerinde yapılan görsel ve işlevsel düzenlemeler olarak adlandırırken (Sarıkavak,2009:1); Uçar, grafik tasarım açısından bakarak, tipografiyi bilgi ve mesajın aktarımında görsel bir dil, farklı bir imgeleme olarak adlandırır(Uçar, 2019:189). Resimli hareketli çocuk kitaplarında hikâye yazı ile veriliyorsa, tipografi resimlemelerle birleşmekte ve bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem çocukları için, kitaplarda tipografi resimlemelerle birlikte tasarımın bir parçası olmalı; metin akışında olaya vurgu yapmak için farklı boyutlarda punto ve yazı karakteri kullanılmalıdır(Bkz.Şekil 35). Sessiz kitap olarak da adlandırılan yazısız kitaplarda ise tüm hikâye çocuğun ve okuyucunun hayal gücüne bırakılarak sadece resimler ile anlatılmaktadır. (Şekil 36).

Şekil 35. Coralie Saudo, 'Babam Uyumak Bilmiyor' kitabı sayfa görseli. 2017

Kaynak: <https://cocukcahayallerkitaplar.blogspot.com/2017/04/babam-uyumak-bilmiyor.html> [10 Nisan 2024].

Şekil 36. Lita Judge, 'Kırmızı Kızak' kitabı kapak ve iç sayfa örnekleri. 2021

Beyaz Balina yayınları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

2.2. Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarında Resimleme Yöntemleri

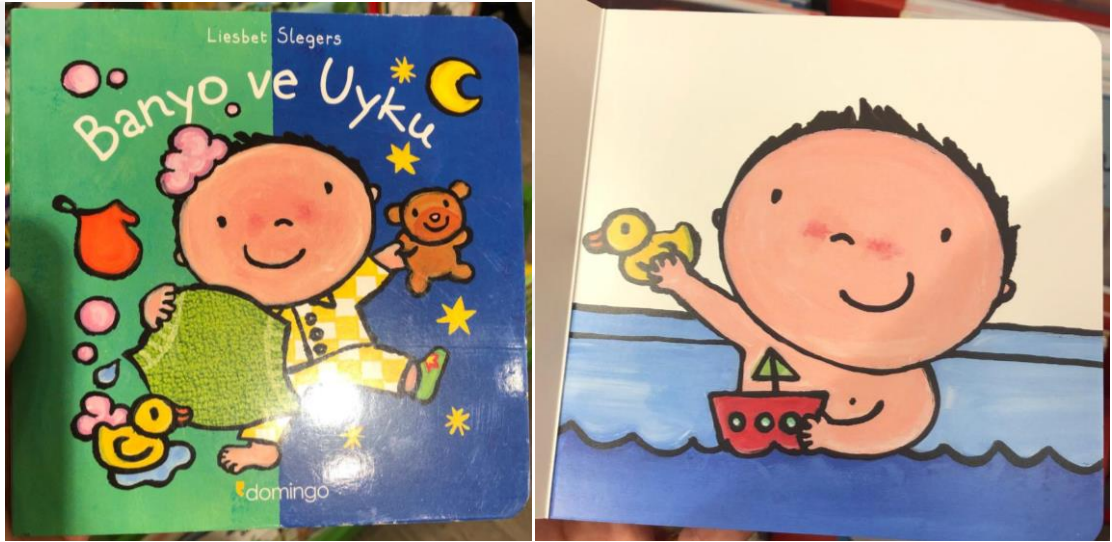
Resimli hareketli çocuk kitaplarında resimler, kelimelerle birleşerek anlam bütünlüğü oluştururken, resimler olmadan bakıldığında tamamlanmamış görünmektedirler. Kitap içerisindeki resimler binlerce kelimeyle anlatmanın zor olacağı bir duygu veya olayı tek bir sahne, tek bir ifade ile kolaylıkla okuyucuya aktarabilmektedir. Hikâye ilerledikçe okuyucuyu, görsellere bakarak bilişsel ve duyuşsal olarak da kitap ile arasında bir bağ kurmaktadır. Bu sebeple çocuk kitapları resmedilirken iyi tasarlanmalı, resimler; yalın, anlaşılır ve konuya uygun olurken, kompozisyon içerisindeki renkler de konuyu desteklemeye ve betimlemelere uygun olmalıdır (Gönen, vd. 2012:260). Ersan, kitapta biçim, tasarım, resimlemenin estetik bir bütünlük sağlaması gerektiğini; çocuğun kitaba olan ilgisinin ancak bu şartlara sağlanınca canlı kalacağını savunmaktadır (Ersan, 2014:24).

Temple ve diğerleri, resimli hareketli çocuk kitaplarından bahsederken, ‘**Resimleme**’, ‘**Hikâye**’ ve ‘**Tasarım**’ başlıklarının üzerinde durarak; ancak bu üç başlığın başarılı bir şekilde planlanmasıyla nitelikli bir çocuk kitabının üretilebileceğini vurgulamaktadır (Temple, vd.1998:203).

2.2.1. Resimleme

Resimli hareketli çocuk kitaplarına bakıldığında en dikkat çeken öğeler kitabın genel tasarımı ve resimlemeleridir. Kitapta kullanılan resim dilinin, metin ile anlatılan öyküyü/olayı, yaratıcı ve farklı bir şekilde okuyucuya sunarak, okuyan kişinin hayal gücünü harekete geçirmek ve eğlenerek öğrenmesini hedeflediği bilinmektedir. Ersan, nitelikli bir çocuk kitabında resimlemelerin; kitabın hitap ettiği yaş grubunun gelişim durumuna göre, hikâyeyi anlatacak nitelikse olması; okuyucuda bir sonraki sayfayı keşfetmek için merak uyandırması; kompozisyon, ışık-gölge ve renk ile görsel açıdan da iletişim ve bağ kurabilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Ersan,2014:24-25).

Nitelikli görsellere sahip olan bir çocuk kitabı; ışık-gölge, renk ve dokular aracılığıyla henüz okumayı ve yazmayı bilmeyen 0-3 yaş aralığındaki çocuk ile harflerden ve kelimelerden önce iletişim kurabilmektedir. Bebek sayılabilecek bu yaş grubu kitaptaki resimlere bakarak, okunan kelimelerin ritmini ve kafiyesini duyabilmekte, kitap okuyan kişinin seslerini taklit etme yoluyla ilk kelimelerini söyleyebilmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle kitabın hikayesinden önce resimleri, görselleri, özellikle okuma yazma bilmeyen çocukların seçim yapmasındaki en büyük etkidir (Tanju,2010:31) (Şekil 37).

Şekil 37. Banyo ve Uyku Kitap Kapağı Görseli ve İç Sayfa Örneği, (2023), Domingo Yayınları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş

Çocuklar tüm duyularını kullanma yoluyla etkileşime geçip bağ kurmakta ve dünyayı bu şekilde tanımaktadırlar. Kavram öğrenme becerisi doğuştan gelmekte fakat çevre etkileşimi ile gelişim göstermektedir. Resimli hareketli çocuk kitapları da dünyayı keşfetme ve öğrenme sürecinde büyük fayda sağlamaktadır. Ergen' e göre erken dönem okuyucularında okunan, anlatılan her kavram çocuk için soyut bir ileti olarak kalmakta, fakat resimler ve görseller ile desteklenen tüm anlatılar somutlaşarak belleğe kalıcı olarak yerleşmektedir. Erken çocukluk döneminde bu

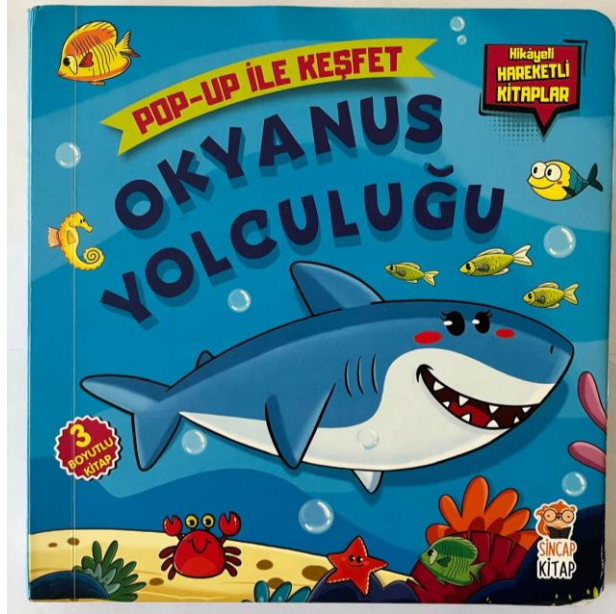
kalıcı belleği destekleyen kitaplardaki metinler değil, resimlerdir (Ergen, 2009: 61).

Özellikle 0-3 yaş çocuklarda, resimlerin karmaşık olmaması basit ve açık olarak resmedilmesi önem taşımaktadır. Zemini tek ve soft renklerden oluşan resimlerde, her gün gördüğü eşyalar kullanılabilirken günlük hayatta görmediği doğa ve hayvan resimleri de kullanılmaktadır.

2.2.2 Hikâye

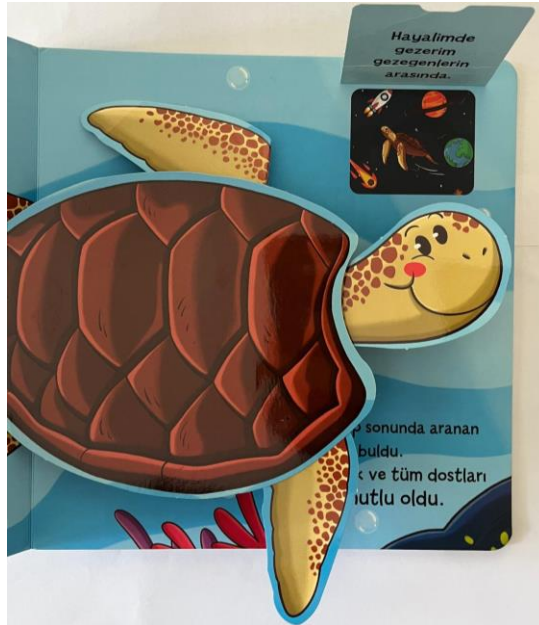
Nodelman' a göre, resimli hareketli çocuk kitapları en temel anlamda az kelimeden, büyük renkli resimlerden oluşmakta ve bu kitaplar çocuğun hayal dünyasının kapılarını aralamaktadır. Özellikle erken dönem okuyucularında (0-3 yaş) konu seçimi çok önemlidir (Nodelman,1996:215). Çocuğun gelişim düzeyine uygun ve basit anlatımlı olmalıdır. Her ne kadar resimleri çoğunlukta olsa da kitap içerisindeki hikâyenin bir başlangıcı ve bir sonu olmaktadır. Ural, çocuklar için üretilmiş kitapların çocuk okuyucuya insanı ve yaşamı tanıttığını bu tanıtımı da öyküde geçen konu, dil kullanımı ve kahramanın/karakterin özellikleriyle oluşturulduğunu savunmaktadır. Okuyucunun tüm bu özellikler sayesinde duygusal ve zihinsel bir yolculuğa çıktığını belirtmektedir (Ural, 2017:38).

Özellikle küçük yaş gruplarında dikkat süresi kısa olduğu için, seçilen öykünün kısa olması, çocuğun gelişimine ve ilgisine göre metinsiz sadece resimli ya da az metinli olması tercih edilmelidir. Resimler aracılığıyla da kahramanın nasıl hareket edeceği, nasıl davranacağı takip edilebilir (Güleç ve Geçgel, 2015:217). Resimli hareketli çocuk kitapları hikâyede yer alan olayları anlatırken, çocuğun hayal dünyasının kapılarını aralayarak, eğlenerek öğrenmesini sağlayan eğitici ve öğretici materyallerdir. Özellikle erken dönem okuyucularında (0-3 yaş) farklı boyut kazandırılmış hareketli kitap sayfaları, durağan resimli sayfalara göre daha çok dikkat çekmekte ve okuyucunun kendisini hikâyenin içinde hissetmesini sağlamaktadır. (Nodelman,1996:215-216) (Şekil 38-39).

Şekil 38. Okyanusun Yolculuğu Kitap Kapağı Görseli, (Tarihsiz) Çeviri: Ece Zeynep Taşkın, Yayına Hazırlayan: Emre Konuk, Esranur Gelbal.

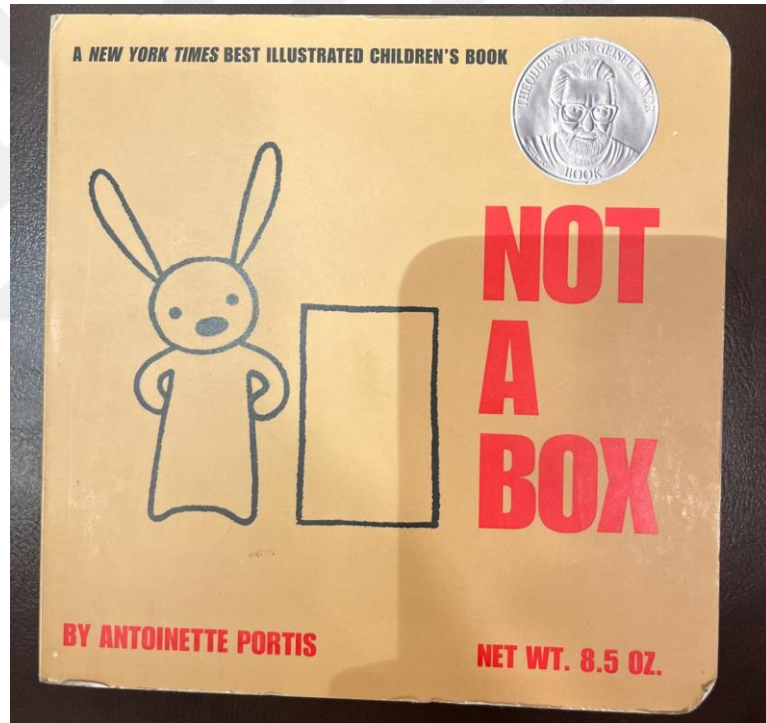
Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 39. Okyanusun Yolculuğu Kitap İçinden Sayfa Örneği, (Tarihsiz) Çeviri: Ece Zeynep Taşkın, Yayına Hazırlayan: Emre Konuk, Esranur Gelbal.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Sever' e göre nitelikli bir çocuk kitabında en dikkat çeken özelliklerden olan; metin, dil ve anlatım yine çocuğa görelilik esas alınarak oluşturulmalıdır. Metin, kullanılan dilin kurallarına uygun olarak yazılmalı, resimlerle bütünlüğü bozmadan öncelikle 'eğlenme-oynama' ve 'keşfederek öğrenme' ihtiyacını karşılamalıdır. Konu ve metin günlük hayat içerisinde geçen konuşmalardan oluşabileceği gibi erken yaş çocuklarında tek bir kelime, sözcük tekrarları ya da ses tekrarları kullanılabilir. (Sever,2015:22). Resimli hareketli çocuk kitaplarında kurgu en az hikâye kadar önem taşımaktadır. Konu her ne olursa olsun iyi planlanmış bir kurguyla ilgi çekici ve merak uyandırıcı olabilmektedir (Şekil 40-41).

Şekil 40. Antoinette Portis, 'NOT A BOX', Kapak Örneği, 2006.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 41. Antoinette Portis, 'NOT A BOX', Kitabı karşılıklı iç sayfa örneği, 2006.

Fotoğraf: Fatma Akdaş

Yapılan araştırmalar doğrultusunda, tüm yaş gruplarından çocuk okuyucuların tercihleri hikâyede adı geçen kahramanın/karakterin bir problemi çözmek için çaba sarf ettiği, okuyucuya düşünme imkânı sağlayan, hikâyenin sonuna gelindiğinde mantık çerçevesinde çözüme ulaşan konular olduğu görülmüştür (Güngör, 2022:49). Yeni bir kitaba başlarken oluşturulacak hikâyede karakter yaratma evresi, dikkatle üzerinde çalışılması gereken bir evredir. Kitap oluşturulurken seçilecek konunun, ilginç ve sürükleyici olması, karmaşık bir kurgu olsa dahi yalın ve basit bir anlatım olması, okuyucuda merak uyandırarak ilerleyen sayfalarda neler olacağını merak etmesi ve hikayeyi dinlemeye devam etmesi sağlanmalıdır (Ural, 2017: 44).

Çocuk okuyucuların genel olarak okudukları ya da okunan kitaplarda kahramana/karaktere dikkat ettiği; hikaye içerisinde kahramanın verdiği kararlar

kendisi ve başkasının başına gelen olayları anlamasına imkan sağladığı bilinmektedir. Kitaplarda yer alan karakterler insan, hayvan, bitki, eşya olarak resmedilebilmekte ve yine dikkatleri üzerine çekmektedir. Tüm bu bilgilere rağmen genellemeye bakıldığında küçük çocukların yine kendileri gibi küçük çocuk ve ya küçük hayvan karakterlerini tercih ettikleri bilinmektedir (Ural, 2017: 45).

Sever, hikayedeki karakterlerle ilgi olarak yazarın karakter kurma/yaratma sürecinin öneminden bahsederken, kahramanın fiziksel ve ruhsal özelliklerinde abartıya kaçılmamasını, çocuğun, kahramana özenip özdeşim kurmasından kaynaklı hikayedeki olaylara yön veren, etkin bir kişilikle kurgulanması gerektiğinin üzerinde durmaktadır. (Sever, 2015:77). Güleç ve Geçgel çocuğun öykündüğü karakterin, tutarlı davranış sergileyip inandırıcı olması gerektiğini, hikâye içerisinde davranışların yaşa, cinsiyete, eğitime uygun olması gerektiğini savunmaktadırlar (Güleç ve Geçgel, 2015:219).

2.2.3 Tasarım

Resimli hareketli çocuk kitaplarının tasarımında, önemli olan çocuğa görelilik kavramıyla üretilmiş; metin-resim uyumunun çocuk tarafından anlaşılabilir ve kavranabilir olmasıdır. Güleç ve Geçgel' e göre, gerek konu gerekse şekil, çizgi ve renkler ile sentezlenen bu kitap türlerinde kullanılan resimler, ansiklopedi gibi bilimsel kitap resimlerinden farklı olmalıdır. Çocuk ya da yetişkin okurda hoş duygular yaratmalıdır (Güleç ve Geçgel, 2015:199).

Erken yaş okuyucuları, kendi içinde tasarımsal kaideleri olan çocuk kitapları resimlemelerini, birer sanatsal uyaran olarak görmekte, kendileri üzerinde yarattığı kişisel duyguya göre sanat yapıtına yanıt vermektedirler (Güngör, 2022:56).

Çer, çocuk ve kitap ilişkisinden bahsederken kitaplarda kullanılan resimlerin önemini vurgulamakta; hikaye ve resimler arasında ritim-devinim olması gerektiğini, bir sayfadan diğer sayfaya geçişte resmin kurguyu ele vermemesi gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Okuyucunun elde ettiği heyecan ve merak düzeyinin resimle

bölünmesinin, kitap ile okuyucu arasındaki bağa zarar verebileceğini belirtmektedir (Çer, 2016:105).

Ersan, başarılı bir resimli hareketli çocuk kitabı üretiminde bütünsel uyuma dikkat çekerek; kitabın zengin bir içeriğe sahip olması, resim ve metinlerin birbirlerini tamamlaması, metinde yazı karakterinin ve puntosunun çocuğun yaşına uygun olması ve karşılıklı sayfaların bir bütün olarak tasarlanması gerektiği üzerinde durmuştur (Ersan,2014:26) Ayrıca bu bütünlük içerisinde, kapağın ilgi çekici olması ve kapakta, kitap- yazar- çizer- yayınevi gibi bilgilerin eskizsiz olarak belirtilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“Yazar ve çizer tarafından kurgulanan içerik, yaş grubuna uygun yazı karakteri ve punto ile sunulmalı; harf, sözcük, satır arası, alt-üst ve kenar boşlukları ile resim-metin uyumu, kitabın tasarımında ve kitabın sayfalarında görsel bir bütünlük yaratılmalıdır” (Sever, 2015:187-188).

Başarılı bir tasarım, ritim ve denge duygusunu yaratarak yine çocuğun ilgisinin dağılmasına izin vermeden, sıkılmadan hikâyeyi takip etmesine imkân sağlamaktadır.

Tuncalı, tasarımdan bahsederken öncelikli olarak kompozisyonun; temel tasarım öğelerinin yüzey üzerinde ve bir sistem içerisinde göze hoş gelecek şekilde bir araya getirilmesi olduğuna değinmektedir. Bu kitap türlerinde kompozisyon içerisindeki karakterlerin, kahramanların tasarım aşamasında sayfanın merkezine yerleştirilmesi gerektiğini; yan unsurların ise (doğa, mekân, eşya vb.) etrafına dağıtılması gerektiğini vurgulamaktadır (Tuncalı, 2011: 18-19) (Şekil 42).

Şekil 42. Kolektif, 'Bu Kimin yuvası' kitabı kapak ve iç sayfa örneği. 2021.

Pötikare yayınları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

2.3. Dünyadan ve Türkiye'den Çeşitli Resimli Hareketli Çocuk Kitaplarına Dair Örnekler

Araştırma sürecinde, 0-3 yaş resimli hareketli çocuk kitapları incelendiğinde, bu kitapların genel olarak çocuğun görsel ve estetik algısını geliştirmeyi, zenginleştirmeyi amaçladığı görülmektedir. Büyükköse, ilk örneklerden günümüze kadar gelişmekte olan resimli hareketli çocuk kitaplarının değişik metotlarla; kitaba ses- müzik ekleme, dokulu kağıtlar ve türlü kumaşlar ile his ekleme ve kitapla birlikte kullanılacak yumuşak oyuncak ekleme gibi yöntemlerle kitabın okuyucu tarafından daha etkileyici hale getirildiğini vurgulamaktadır (Büyükköse,2020:44)(Şekil 43),(Şekil 44).Yine erken dönem okuyucuları için temelde, “Bu nedir?” sorusuna cevap veren kavram kitapları, okuyucuyu renkler, şekiller, zıtlıklar ve rakamlarla tanıştırmayı ve bu tanışıklığı yazı ile değil resimler aracılığıyla yapmayı hedeflemektedir (Temple, vd.1998:177). Bu kavram kitapları henüz okumayı bilmeyen, 0-3 yaş dönemi çocuk okuyucular için hazırlanmış; yazısız, resimli ya da sessiz kitap olarak da bilinen, temel ilgi noktası resimler olan kitaplardır.

Şekil 43. Kolektif, ‘Otobüsün Tekerleri’ sesli kitap. Kitap kapağı örneği. 2024

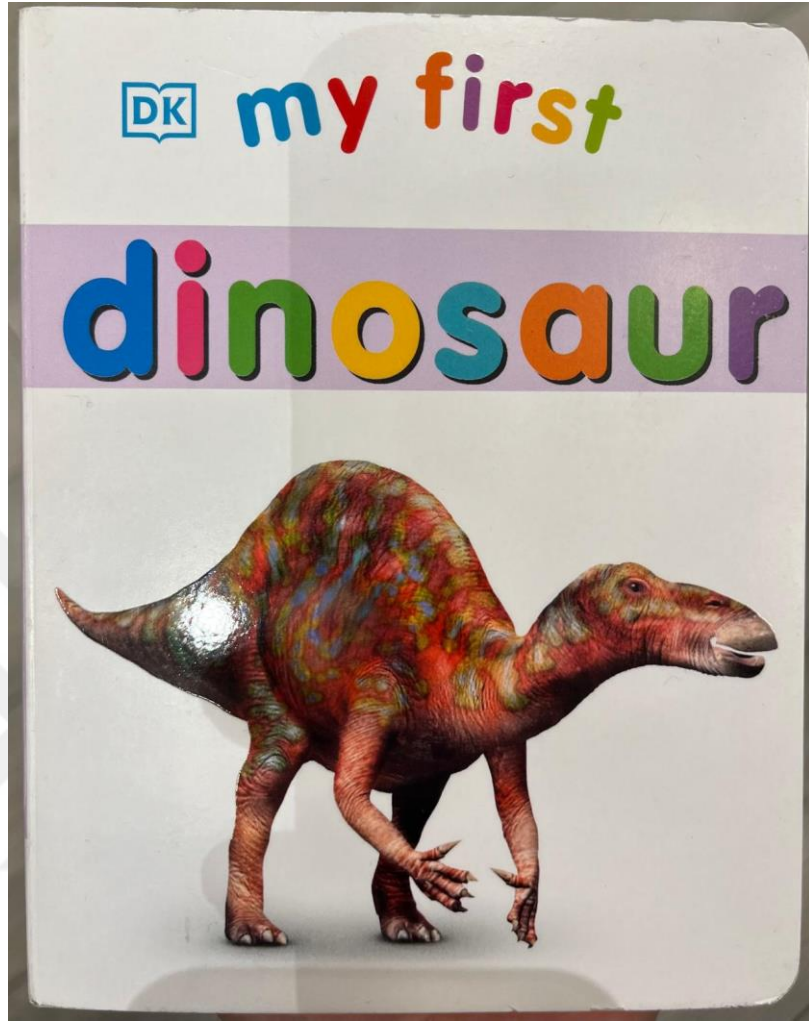
Eolo Kitap Fotoğraf: Fatma Akdaş

Şekil 44. Kolektif, ‘Otobüsün Tekerleri’ sesli kitap, karşılıklı iç sayfa örneği. 2024

Eolo Kitap Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Son dönemde uzmanlar tarafından yapılan araştırmalar doğrultusunda; 12-18 ay aralığındaki çocuklar için resimli kitaplar, gündelik hayatta kullanılmakta olan top, ayakkabı, araba gibi nesnelerin görsellerini içermekte ve yaygın olarak ‘bebeğin ilk kitabı’, ‘benim kitabım’, ‘ilk eşyalarım’ gibi başlıklarla çocuk ve kitap arasındaki bağı güçlendirerek, çocuğun sahipliğini vurgulamaktadır (Meibauer, K. B. 2019:144) (Şekil 45).

Şekil 45. DK, 'My First Dinosaur' kitabı kapak görseli, 2016

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Kitap kelimesi duyulduğunda akla ilk gelen kelime 'okumak' fiilidir. Erken dönem okuyucularında ise kitap kelimesi akıllarına ilk olarak kitap görüntüsünü getirmektedir. Elindeki kitapta, metin olan okuyucular için bu metinler bir anlam ifade etmemekte ve birer şekilden öteye gitmemektedir (Şekil 46).

Temple yazısız resimli çocuk kitaplarından bahsederken, sadece resim ve görsellerden ibaret olduğunu kitap içerisindeki öykünün/hikayenin tamamının resimler aracılığıyla verildiğini belirterek, olayın gidişatına göre özenle sıralanmış resimlerin öykücü dilini vurgulamaktadır (Temple vd. 1998:179).

Şekil 46. Barbara Lehman, 'The Red Book' kitabı kapak ve iç sayfa görseli. 2004

Kaynak: <https://wordlessbooks.co.uk/books/the-red-book> [10 Mayıs 2024].

Resimli hareketli kitapları ilgi ile takip eden çocuklar ilerleyen zamanlarda kitapları tanımakta, hikâye ilerlerken bir sonraki adımın ne olacağı konusunda fikir yürütebilmektedir. Meibauer bu süreçte, okuyucunun, 'ilk sözcükler' olarak kısa metinlerle de tanışmasının öneminden bahsetmekte; okuyucunun, resimleri birer kelime ya da en fazla birkaç cümle ile anlatan kitaplarla tanıştırılmasının üzerinde durmaktadır.

Resimlerin gösterilmesi, görsel okur-yazarlığın edinilmesini geliştirirken; kelimelerin tekrarı da sözlüksel edinimi geliştirmektedir (Meibauer, K. B. 2019:147) (Şekil 47).

Şekil 47. Kolektif, 'Minik Kütüphanem Serisi, Sayılar' kapak ve iç sayfa örneği,

"tarihsiz" Sincap Kitap.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

0-3 yaş resimli hareketli çocuk kitaplarında sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer teknik ise; itme-çekme hareketidir. Okuyucunun bir parmağıyla hareket ettirebildiği sayfada, kızak sistemi ile alttan yeni bir resim, şekil ya da yazı çıkmakta bu da çocuğun ilgisini uzun süre bir sayfa üzerinde tutmaktadır (Şekil 48). Volvelle adı verilen döner çarklar kullanılan kitap türleri de yine bu yaş grubu okuyucuların yoğun ilgisini çekmekte ve çeşitli sayfalarda görülmektedir. 'Tekerlekler İş Başında' kitabında

örneklendiği gibi araç tekerlekleri daire formda disklerden oluşmuş, okuyucunun parmaklarıyla çevirmesine imkân sunmuştur (Şekil 49).

Şekil 48. Gamba, D., Baruzzi, A. 'Ormanda Kim Var?' kitabı kapak ve iç sayfa örneği, 2021.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 49. Sivri, Rahimoğlu, A. 'Tekerlekler İş Başında' kitabı kapak ve iç sayfa örneği "tarihsiz".

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Meibauer resimlerin, obje, nesne, his vb. göndergelerin iki boyutlu görsel betimlemeleri olduğunu savunurken; çocukların kitaplar sayesinde aslını görmediği bir canlı hakkında fikir ve his sahibi olabileceğinin önemini vurgular. Bu vurgulamaya örnek verecek olursak dokulu kağıtlar ya da tüylü kumaşlar kullanılarak oluşturulmuş resimli hareketli çocuk kitabı sayesinde, (canlı bir tavşanı görmemiş olsa dahi) tavşanın fiziksel özelliklerini kavramış, dokununca tüy yumuşaklığının vereceği hissi deneyimlemiş olur (Meibauer, K. B. 2019:151- 152). Eolo kitap tarafından çıkartılmış olan ‘Tavşanlar ne sever?’ kitabında sıklıkla gördüğümüz beyaz renk zemin üzerine tavşan resmedilmiş tüylü kumaş kullanılarak tavşanın kürkü, dokulu kâğıt ile sevdiği sebze dokusu ve plastik bir parça ile de tarak dokusu eklenmiş; çocuğun tüm sayfalarda duyu gelişimi desteklenmiştir (Şekil 50).

Şekil 50. Cortina, G., Sykes, R. ‘Tavşanlar Ne Sever?’ kitabı kapak ve iç sayfa örneği 2019.

Fotoğraf: Fatma Akdaş

Nodelman, benzer tekniklerle üretilmiş resimli hareketli çocuk kitaplarında (erken dönem okuyucuları için) kelimelere yer vermeyen ya da kısıtlı alan tanıyan; hikayeler, anlatılanlar benzer olsa bile kitapların derin anlamlar yüklü resimleri ile okuyucunun hayal gücünü canlandırmaya fayda sağladığını vurgulamaktadır (Nodelman,1989:194-220). 0-3 yaş çocuk okuyucuların en çok tercih

ettiği kitap türlerinden biri de hareketli kitapların hayvanlarla resimlenmiş olanlarıdır. Her gün gördüğü, karşılaştığı nesnelerden farklı olarak kaplan, aslan, maymun, fil ve zürafa gibi egzotik hayvanlar her dönemde çocuğun ilgisini çekmektedir. Sincap kitap tarafından üretilmiş olan ‘Arkadaşlık Ormanı’ kitabı bu, türe verilebilecek en güzel örneklerden biridir (Şekil 51).

Şekil 51. Kafalı, S.M., Rahimoğlu, A. Arkadaşlık Ormanı kitabı kapak ve iç sayfa örneği. “Tarihsiz” Sincap Kitap.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Nodelman’ ın 1989’ lerin sonunda yazdığı ve bu alanda üretilmiş ilk ve en kapsamlı kaynaklar arasında olan ‘Words about Pictures (Resimler hakkında kelimeler)’ kitabında; resimli hareketli çocuk kitaplarının eşsiz bir anlatım dilinin olduğunu vurgulayarak, zekâ türlerinden sözel, görsel ve mantıksal zekalara katkısından da sıklıkla bahsetmektedir (Nodelman,1989: 194-220).

3. BÖLÜM

UYGULAMA

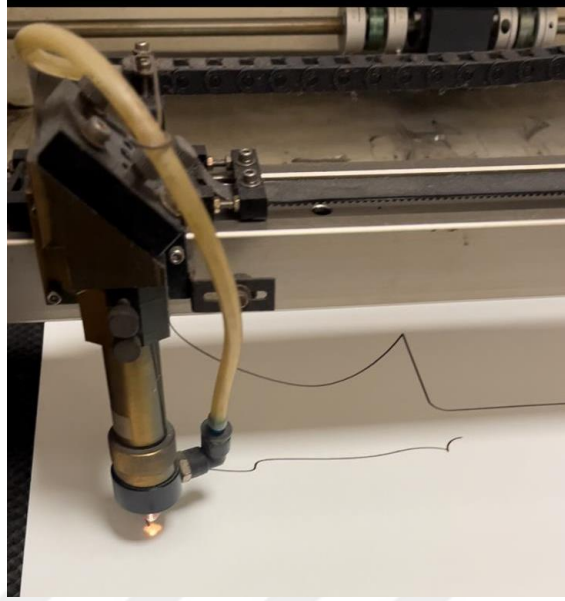
3.BÖLÜM

3.1. UYGULAMA

Tez çalışması kapsamında araştırılan, incelenen tüm bilgiler ışığında 0-3 yaş, resimli hareketli çocuk kitaplarının oluşumunda, dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde durulmuştur. Kâğıt seçiminde 320gr. asitsiz doğal kâğıt tercih edilmiş; kâğıtlar, çizilen tasarımlara göre lazer kesim yapılarak uygulama için hazırlanmıştır (Şekil 52). Lazer kesim sonrası sayfaların katlanacak alanlarında kırma işlemi yapılmıştır(Şekil 53). Uygulama yapılacak kâğıtlar mücellit tutkalı ile birbirine yapıştırılmış ve pres makinesinde bekletilmiştir (Şekil 54). Yıpranma ve yırtılmaya karşı önlem almak adına sert mukavva kapak kullanılmış; ciltleme aşamasında tel cilt malzemelerinin tehlike yaratma riskine karşı mücellit tutkalı ile sabitleme yapılmıştır. Tasarımı yapılan kitabın kapalı ölçüleri: 16,5cm x 16,5cm ‘flaps’ adı verilen kanatlar açıldığı zaman sayfa ölçüleri değişmektedir. Bu ölçüler aşağıda belirtildiği gibidir.

- İlkbahar mevsimi sayfası: 32cm x 33cm.
- Yaz mevsimi sayfası: 29cm x 33cm.
- Sonbahar mevsimi sayfası: 30cm x 33cm.
- Kış mevsimi sayfası: 16,5 cm x 48cm.

Resimli kitap uygulamasında, hareket mekanizmasını sağlayan kanatlar kapatıldığında, sayfa içerisinde bulunan ve bulunduğu mevsimi anımsatan nesneler, minyatür tekniği ile resmedilmiştir. Özellikle 0-3 yaş çocukların gelişimini destekleyen ‘ce-ee’, ‘bul beni’, ‘aç-bak’ gibi isimlerle adlandırılan ve oyuncak kitap/oyun kitabı örneklerinde sıklıkla karşımıza çıkan bu ‘eğlenerek öğrenme’ tarzı, kanatların dış yüzeyinin değerlendirilmesinde yol gösterici olmuştur(Şekil 55). 0-3 yaş çocuk kitaplarında, resimlerin karmaşık olmaması somut, basit ve açık olarak resmedilmesinin önemi bilinmekte; resimlerde her gün gördüğü eşyalar kullanılabilirken günlük hayatta görmediği doğa ve hayvan resimleri de kullanılmıştır. Tüm üretim süreci boyunca her aşamada çeşitli denemeler yapılmış; iyi sonuç veren renk ve teknikler kitap üretiminde kullanılmıştır(Şekil 56).

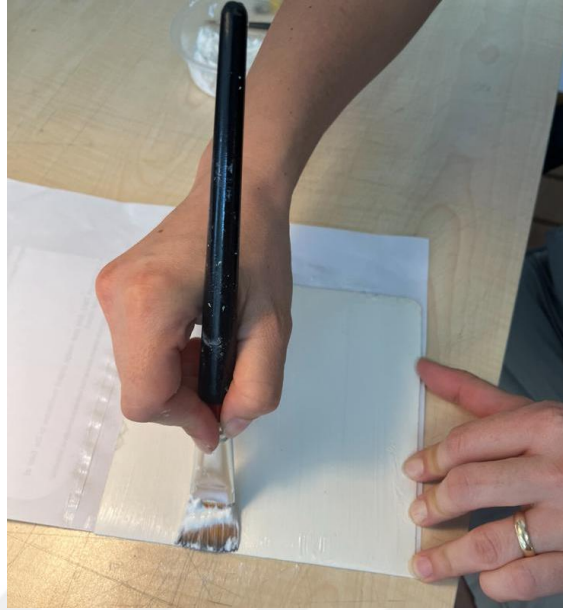
Şekil 52. Resimli hareketli kitap üretiminde, asitsiz kağıtların ‘lazer kesim’ aşaması görseli.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 53. Resimli hareketli kitap üretiminde, lazer kesim sonrası katlanacak alanlarda ‘kıрма’ işlemi görseli.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

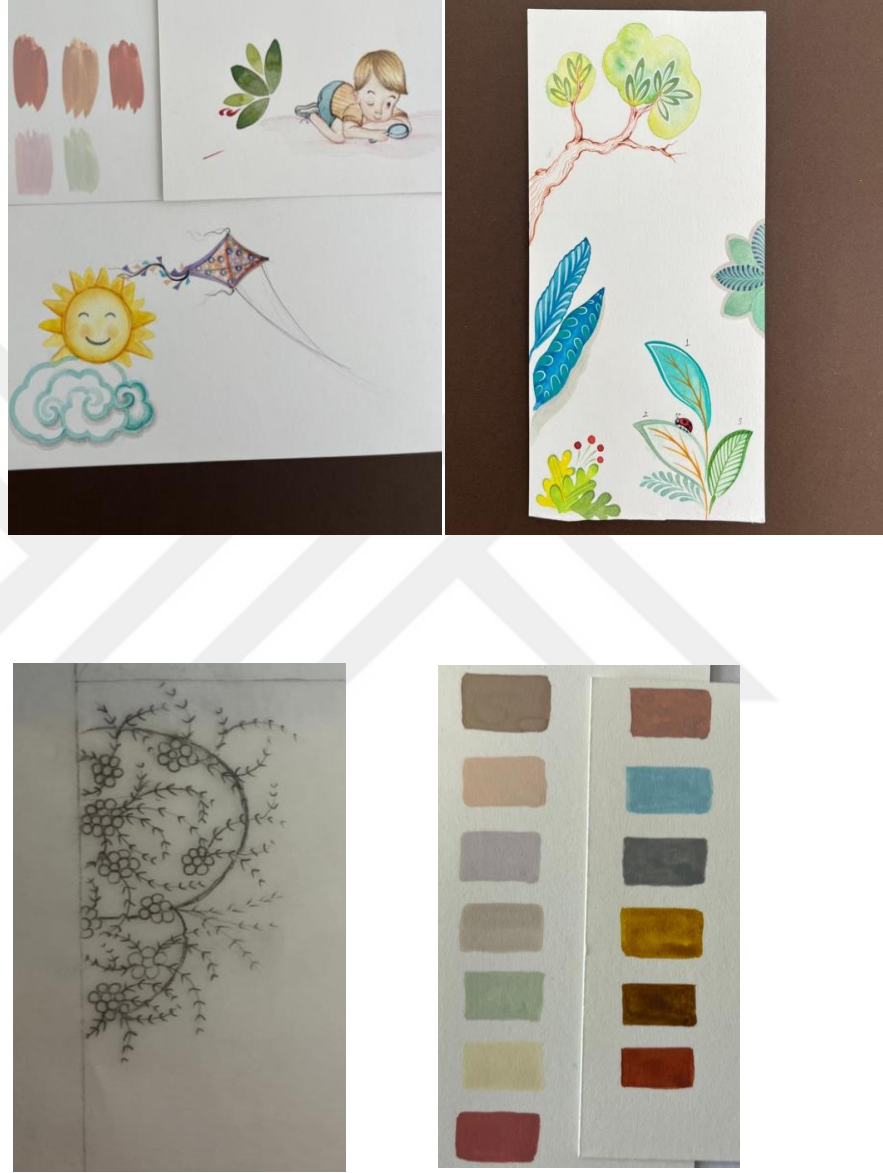
Şekil 54. Resimli hareketli kitap üretiminde, mücellit tutkalı ile sayfaların birbirine yapıştırma işlemi görseli.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 55. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘kanat’ alanlarının değerlendirme görseli.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 56. Renk paleti, desen ve teknik deneme çalışma görselleri.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

UYGULAMA I

Eser Adı: Resimli Hareketli Çocuk Kitabı, ‘Mevsimler’ (İlkbahar).

Açıklama: 0-3 yaş çocuk kitabı üretiminde dört mevsim konusu işlenmiş; ilk uygulamada doğanın uyanışını simgeleyen ‘İlkbahar’ mevsimi çalışılmıştır. Güneşin kendini göstermeye başladığı bu mevsimde doğanın uyanışı ve bitkilerin yeşermeye başlamasıyla doğada yeşilin bin bir tonunu gördüğümüz ‘bahar dalı’, ‘yapraklı ağaçlar’, ‘karahindiba’, ‘papatya’ vb. bitkiler minyatür üslubunda resimlenmiştir. Kompozisyonda, bu mevsimde sıklıkla karşımıza çıkan ‘kuş’, ‘arı’, ‘tırtıl’, ‘kelebek’ gibi hayvanlara yer verilmiştir. Okuyucunun kitap kahramanı/karakteri ile bağ kurmasını sağlamak amacıyla kız ve erkek çocuk figürleri çalışılmış; bu figürlerde mevsime uygun kıyafet ve aksesuarlar kullanılmıştır. Yaşlarına ve gelişimlerine göre keşfetme, deneyimleme ihtiyaçlarından dolayı figürler hareket halinde resmedilmiştir (Şekil 57)

Teknik Özellikleri: Resimli hareketli kitap uygulamasında, hareketi sağlamak amacıyla ‘kanat’ adı verilen hareket detayı sol üst köşede kullanılmıştır. Dış kapak kapalıyken, 16,5cm x 16,5cm ölçülerinde olan kitap, ilkbahar sayfasındaki flaps adı verilen kanatlar açıldığı zaman 32cm x 33cm ölçülerine ulaşmaktadır. Minyatür sanatının kimliğini oluşturan; noktalama, tarama ve akıtma teknikleri kullanılmıştır. Tüm nesnelerin dış hatlarına tahrir/kontür uygulanmış, minyatüre özgü üsluptan faydalanılmıştır.

Malzeme: Asitsiz kâğıt üzerine; suluboya, akrilik mürekkebi, guaj boya kullanılmıştır.

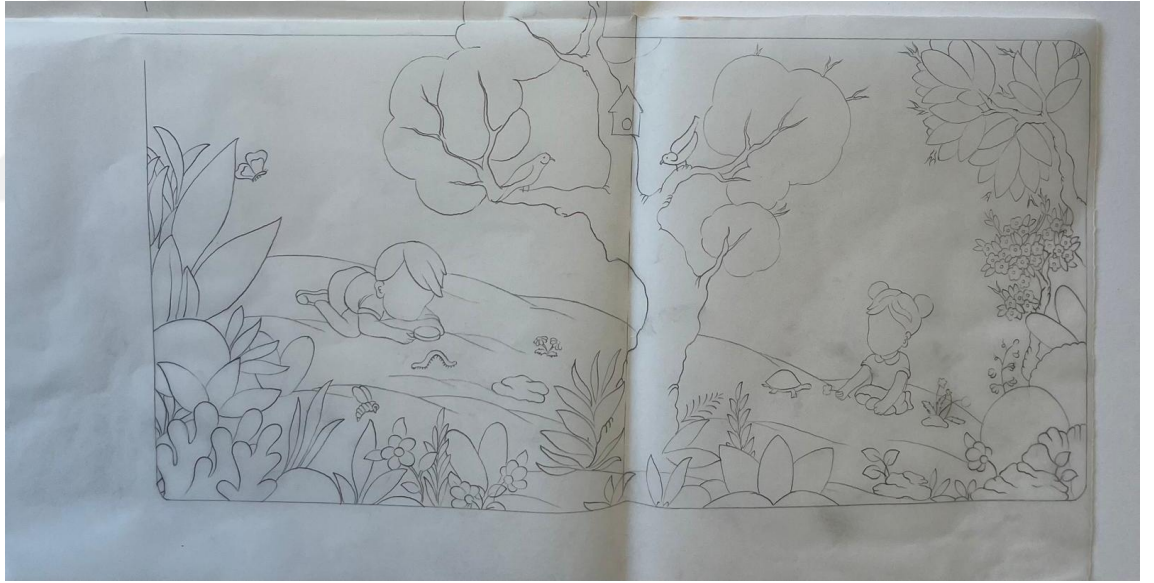
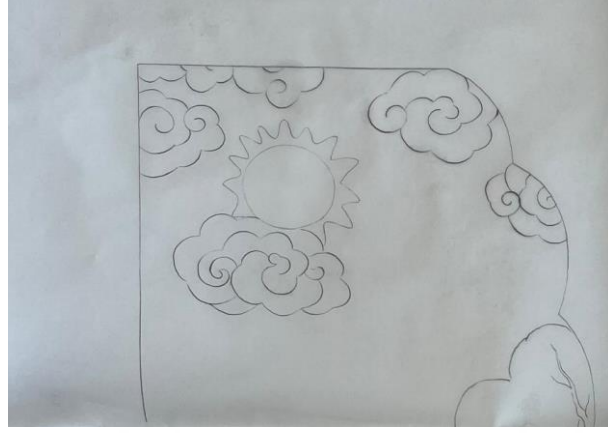
Şekil 57. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘ilkbahar’ mevsimi sayfa görseli.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 58. ‘ilkbahar’ mevsimi detay görselleri.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

Şekil 59. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘ilkbahar’ mevsimi eskiz çalışmaları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

UYGULAMA II

Eser Adı: Resimli Hareketli Çocuk Kitabı, ‘Mevsimler’ (Yaz).

Açıklama: 0-3 yaş çocuk kitabı üretiminde dört mevsim konusu işlenmiş; ikinci uygulamada genellikle tatili anımsatan ‘yaz’ mevsimi çalışılmıştır. Güneşin ve sıcaklığın kendini gösterdiği bu mevsimde, mevsime uygun ‘ağaçlar’, ‘bitkiler’, ‘deniz’ ve ‘deniz canlıları’ toprak/kum gibi doğa elemanları minyatür üslubunda resimlenmiştir. Kompozisyonda, özellikle çocuklar için yaz mevsimini simgeleyen su oyuncakları, dondurma vb. nesnelere yer verilmiştir. Okuyucunun, kitap kahramanı/karakteri ile bağ kurmasını sağlamak amacıyla kız ve erkek çocuk figürleri çalışılmış; bu figürlerde mevsime uygun kıyafet ve aksesuarlar kullanılmıştır. Yaşlarına ve gelişimlerine göre keşfetme, deneyimleme ihtiyaçlarından dolayı figürler hareket halinde resmedilmiştir (Şekil 60)

Teknik Özellikleri: Resimli hareketli kitap uygulamasında, hareketi sağlamak amacıyla ‘kanat’ adı verilen hareket detayı sol üst köşede kullanılmıştır. Dış kapak kapalıyken, 16,5cm x 16,5cm ölçülerinde olan kitap, ilkbahar sayfasındaki flaps adı verilen kanatlar açıldığı zaman 29cm x 33cm ölçülerine ulaşmaktadır. Minyatür sanatının kimliğini oluşturan; noktalama, tarama ve akıtma teknikleri kullanılmıştır. Tüm nesnelerin dış hatlarına tahrir/kontür uygulanmış, minyatüre özgü üsluptan faydalanılmıştır.

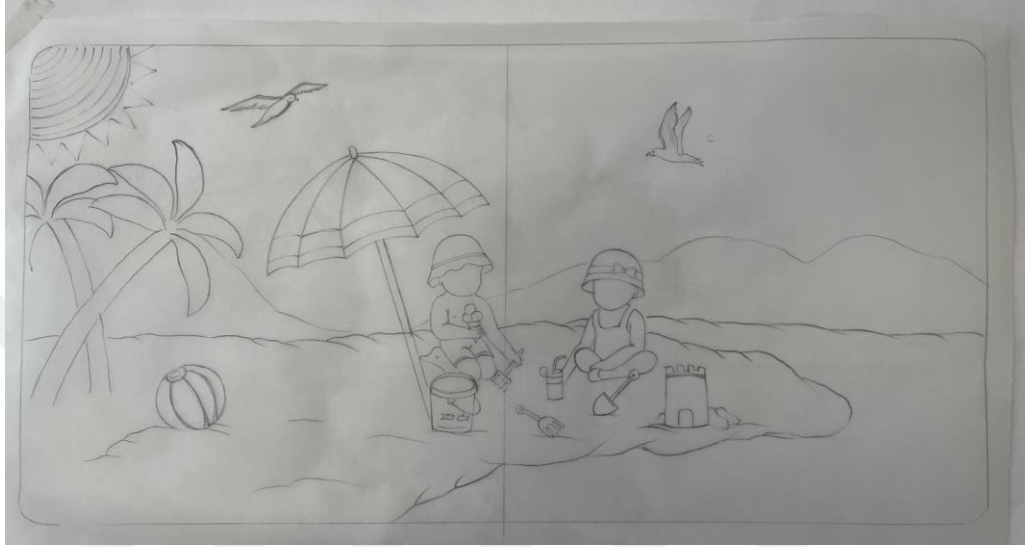
Malzeme: Asitsiz kâğıt üzerine; suluboya, akrilik mürekkebi, guaj boya kullanılmıştır.

**Şekil 60. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘Yaz’ mevsimi sayfa görseli,
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

**Şekil 61. ‘Yaz’ mevsimi detay görselleri.
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

Şekil 62. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘yaz’ mevsimi eskiz çalışmaları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

UYGULAMA III

Eser Adı: Resimli Hareketli Çocuk Kitabı, ‘Mevsimler’ (Sonbahar).

Açıklama: 0-3 yaş çocuk kitabı üretiminde dört mevsim konusu işlenmiş; üçüncü uygulamada ‘güz’ ve ‘hazan’ isimleriyle de anılan ‘sonbahar’ mevsimi çalışılmıştır. Güneşin yakıcı etkisini yitirmeye başladığı bu mevsimde serin, yağmurlu ve rüzgârlı havalardan etkisiyle doğadaki bitkilerin çiçeklerini/yapraklarını dökerek kendini kış mevsimine hazırlamaya başladığı bilinmektedir. Kuruyan, dökülen bu yapraklar sebebiyle doğaya; sarı, kırmızı, turuncu ve kahverengi gibi sıcak renkler hâkim olmaktadır. Kompozisyonda, bu mevsimde yaprak döken ‘çınar ağacı’ detaylı bir biçimde minyatür üslubunda çalışılmış; göçmen kuşlar arasında yer alan ‘leylek’ ve kış mevsimine hazırlık yapan ‘sincap’ gibi hayvanlara yer verilmiştir. Okuyucunun, kitap kahramanı/karakteri ile bağ kurmasını sağlamak amacıyla kız ve erkek çocuk figürleri çalışılmış; bu figürlerde mevsime uygun kıyafet ve aksesuarlar kullanılmıştır. Yaşlarına ve gelişimlerine göre keşfetme, deneyimleme ihtiyaçlarından dolayı figürler hareket halinde resmedilmiştir (Şekil 63).

Teknik Özellikleri: Resimli hareketli kitap uygulamasında, hareketi sağlamak amacıyla ‘kanat’ adı verilen hareket detayı sol üst köşede kullanılmıştır. Dış kapak kapalıyken, 16,5cm x 16,5cm ölçülerinde olan kitap, ilkbahar sayfasındaki flaps adı verilen kanatlar açıldığı zaman 30cm x 33cm ölçülerine ulaşmaktadır. Minyatür sanatının kimliğini oluşturan; noktalama, tarama ve akıtma teknikleri kullanılmıştır. Tüm nesnelerin dış hatlarına tahrir/kontür uygulanmış, minyatüre özgü üsluptan faydalanılmıştır.

Malzeme: Asitsiz kâğıt üzerine; suluboya, akrilik mürekkebi, guaj boya kullanılmıştır.

**Şekil 63. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘Sonbahar’ mevsimi sayfa görseli,
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

**Şekil 64. ‘Sonbahar’ mevsimi detay görselleri.
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

Şekil 65. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘sonbahar’ mevsimi eskiz çalışmaları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

UYGULAMA IV

Eser Adı: Resimli Hareketli Çocuk Kitabı, ‘Mevsimler’ (Kış).

Açıklama: 0-3 yaş çocuk kitabı üretiminde dört mevsim konusu işlenmiş; dördüncü uygulamada doğanın derin bir uykuya geçtiği ‘Kış’ mevsimi çalışılmıştır. Soğuyan havanın yağmur ve kar ile kendini gösterdiği bu mevsimde birçok bitkinin ve canlının kendini korumak için uykuya geçtiği bilinmektedir. Kompozisyon içerisinde, hiçbir mevsimde yaprak dökmeyen ‘çam’, ‘selvi/servi’ gibi ağaçlar ve soğanlı köklere sahip olan ‘kardelen’, ‘nergis’ ve ‘çuha’ gibi bitki türleri, minyatür üslubunda resimlenmiştir. Bu mevsimde kış uykusuna yatan ‘kirpi’, ‘yılan’, ‘boz ayı’ gibi hayvanlar uyku halinde çizilmiş ve renklendirilmiştir. Okuyucunun kitap kahramanı/karakteri ile bağ kurmasını sağlamak amacıyla kız ve erkek çocuk figürleri çalışılmış; bu figürlerde mevsime uygun kıyafet ve aksesuarlar kullanılmıştır. Yaşlarına ve gelişimlerine göre keşfetme, deneyimleme ihtiyaçlarından dolayı figürler hareket halinde resmedilmiştir (Şekil 66).

Teknik Özellikleri: Resimli hareketli kitap uygulamasında, hareketi sağlamak amacıyla ‘kanat’ adı verilen hareket detayı sol üst köşede kullanılmıştır. Dış kapak kapalıyken, 16,5cm x 16,5cm ölçülerinde olan kitap, ilkbahar sayfasındaki flaps adı verilen kanatlar açıldığı zaman 16,5cm x 48cm ölçülerine ulaşmaktadır. Minyatür sanatının kimliğini oluşturan; noktalama, tarama ve akıtma teknikleri kullanılmıştır. Tüm nesnelerin dış hatlarına tahrir/kontür uygulanmış, minyatüre özgü üsluptan faydalanılmıştır.

Malzeme: Asitsiz kâğıt üzerine; suluboya, akrilik mürekkebi, guaj boya kullanılmıştır.

**Şekil 66. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘Kış’ mevsimi sayfa görseli,
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

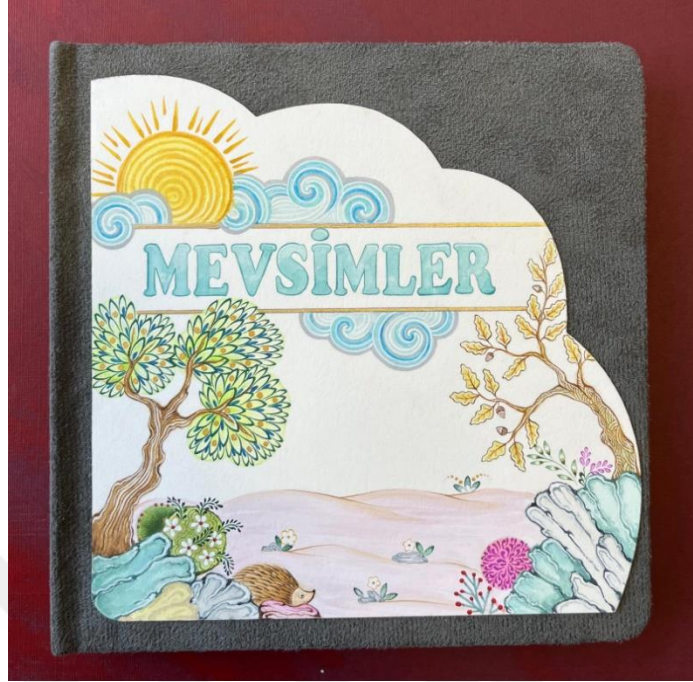

**Şekil 67. ‘Kış’ mevsimi detay görselleri.
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

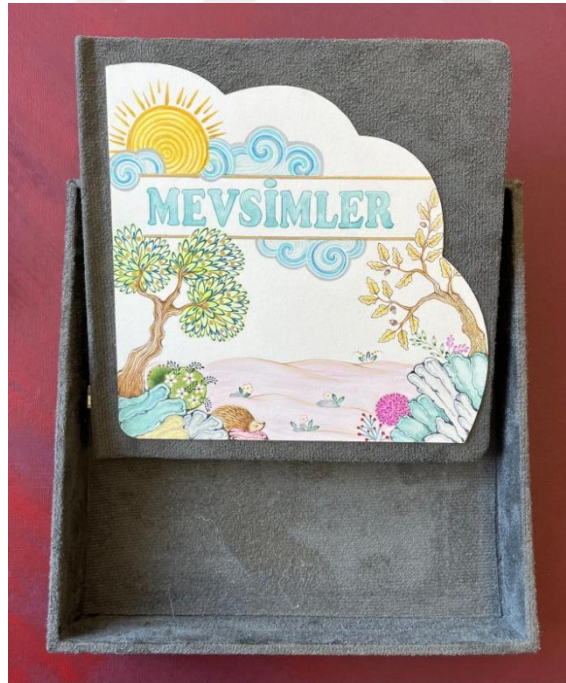

Şekil 68. Resimli hareketli kitap üretiminde, 'Kış' mevsimi eskiz çalışmaları.

Fotoğraf: Fatma Akdaş.

**Şekil 69. Resimli hareketli kitap üretiminde, ‘kapak’ görseli,
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

**Şekil 70. Resimli hareketli kitap üretiminde, kitabın tamamlanmış görüntüsü.
Fotoğraf: Fatma Akdaş.**

SONUÇ

İnsanların tarih boyunca, masallar, hikayeler, anlatılar ve efsaneler aracılığıyla nesillere bilgi aktardığı bilinen bir gerçektir. Bu aktarım, toplulukların değerlerini, inançlarını, yaşam biçimlerini koruma ve devam ettirme açısından büyük önem taşımaktadır. Masallar ve efsanelerde anlatılan içerikler eğlendirici ve aynı zamanda öğretici birer araç olarak kullanılmış, yüzyıllar boyunca devam ederek kitaba dönüşmüş ve günümüze ulaşmıştır.

Kitapların, kitap okumanın insanlar üzerindeki olumlu etkilerinin birçok araştırma sonucunda kanıtlandığı bilinmektedir. Zihinsel ve fiziksel gelişimin en hızlı olduğu görüldüğü yaş aralıklarından biri olan 0-3 yaş dönemindeyse; kitabın, önemli bir rol oynadığı, bu dönemde edinilen okuma alışkanlığının bireysel ve toplumsal gelişime faydası bilinmektedir. Zaman içerisinde çocuklara özel üretilmiş olan, resimli hareketli çocuk kitaplarının, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra; çocuğu kültürel açıdan desteklediği ve görsel içerikleriyle de çocuğun estetik yetisini beslediği belirtilmektedir.

Minyatür sanatının, kültürel değerleri yansıtan önemli unsurlar arasında yer aldığı ve toplumların yüzyıllar öncesine uzanan tarihi, sosyal, sanatsal, kültürel değerlerini görsel imgelerle ifade ettiği, anlatılan tanımlarından biridir. Özgün anlatım, detaylı/temiz işçilik ve konu sınırının olmayışı ve bu çalışma içerisinde belirtilen çok sayıda teknik özelliğiyle, kültürel mirasın aktarımına/sürdürebilirliğine katkı sağladığı bilinmektedir.

Bu bilgiler kapsamında, Minyatür sanatını daha görünür kılmak; özellikle erken yaş okuyucularda göz aşinalığı oluşturmak, çocuk ya da yetişkin fark etmeksizin (günümüz eğitimcileri de dahil) okuyucuya faydalanabileceği bir materyal sunmak amacıyla araştırmaya başlanan bu çalışmada, araştırmalar sonucunda 0-3 yaş okuyucunun gelişim unsurları göz önünde bulundurularak minyatür teknikleriyle resimlendirilmiş bir resimli hareketli çocuk kitabı üretilmiştir. Minyatür teknikleriyle

Üretilen resimli hareketli ocuk kitabı çocuğa sanatsal bir uyaran olarak sunulmuş, estetik bir bakış açısı kazandırılması hedeflenmiştir.

Tez alışması kapsamında üretilmiş olan bu kitapta, ocuk okuyuculara hitap edecek şekilde ‘Mevsimler’ konusu işlenmiştir. Geleneksel el yazması kitap üretim aşamaları ve günümüz teknolojisinde kitap üretim aşamaları, üretim formatları araştırılarak, bulgular sonucunda harmanlanmıştır. Kitap sayfalarında kullanılacak kağıtların hazırlık sürecinde günümüz teknolojilerinden lazer kesim cihazından faydalanılırken; diğer tüm aşamalar (eskiz çizimi, kağıtların yapıştırılması, resimleme, karton kapak hazırlığı ve ciltleme) el üretimi ile hazırlanmıştır.

Özellikle kitap üretim sürecini görmek ve deneyimlemek amacıyla dijital baskı alınmamış; geleneksel usulde direkt kitap sayfaları resimlendirilmiştir. Günümüzde resimli hareketli ocuk kitaplarının başlı başına bir tasarım alanı olarak kabul gördüğü basılı veya dijital ortamlarda büyük bir satıcı ve alıcı kitlesinin olduğu; bu kitapları resimleyen sanatçılar içinse yeni bir meslek kolu olduğu bilinmektedir. Sanatçılar arasında minyatür sanatının köklerinden beslenerek yeni ve güncel uygulama yapanlar olsa da bu uygulamaların dijital platformlarda üretilen kitap kapaklarından ileri gitmediği, haliyle ocuk kitapları üzerine yapılan çalışma sayısının yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Tüm bu çalışma sonucunda;

- Minyatür sanatının gerek teknik gerekse biçim ve kompozisyon anlamında resimli hareketli ocuk kitaplarında kullanılabileceği,
- Sadece 0-3 yaş değil, tüm yaş gruplarının gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak uygulanabileceği,
- Tüm kitap türlerinin ve tüm konularının bu teknikle resimlendirilebileceği,

Yukarıda belirtilen tüm bu bulgular ve Minyatürün resimli kitaplarda kullanımı sonucunda ise;

- Okuyucunun, yaşadığı toplumun kültürünü benimsemesi,
- Geleneksel bir üslup ile sanat zevkini ve hayal gücünü geliştirmesi,
- Kitap içerisinde görsellere bakarak bilişsel ve duygusal bir bağ kurması,
- Metin barındırarak kitaplarda metni destekleyerek somutlaştıracağı ve akılda kalıcılığı arttıracığı,
- Sessiz/yazısız kitap türlerinde hayal gücünü, dil gelişimini ve kelime dağarcığını (metne bağlı kalmadan her okumada farklı noktalara değinerek) arttıracığı

gibi bulgulara ulaşılmıştır.

Geleneksel bir üslup, bir tarz olan minyatürün sanatının gerek teknik gerekse biçim ve kompozisyon anlamında resimli hareketli çocuk kitaplarının üretiminde, sanatsal anlamda kullanılabileceğini sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

ALTINPULLUK Hakan, KURUBACAK Gülsün, (2015) “Etkileşimli Üç Boyutlu Artırılmış Gerçeklik Kitaplarının Eğitim Alanındaki Potansiyeli, *Eğitimde FATİH Projesi Eğitim Teknolojileri Zirvesi*, Ankara, Aralık 2015, ss. 104-110.

ARİFOĞLU, Gökçe (2019) *Okul Öncesine Yönelik Hareketli Masal Kitapları İllüstrasyonlarının Tasarımı ve Bir Masal Kitabı Uygulaması, Doktora Tezi, dan. Prof. Dr. Ata Yakup Kaptan, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun.*

BAĞCI, Serpil- ÇAĞMAN, Filiz- RENDA, Günsel- TANINDI, Zeren (2012). *Osmanlı Resim Sanatı*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

BAYRAM, Yavuz (2005) “Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz”, *Hece Dergisi*, Sayı 104-105, ss. 484-500.

BERGER, John (2012) *Görme Biçimleri*. (12. Bs.) Salman, Y. (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

BEŞİRLİ CESUR, Zübeyde, (2002) *Minyatür Sanatının 4-6 Yaş Çocuk Kitapları İllüstrasyonu Olarak Kullanımının Görsel İletişim Tasarımı Bağlamında İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Dr. Öğr. Üyesi Pınar Çelikayak Yelmi, Işık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Görsel İletişim Tasarımı, İstanbul.

BÜYÜKKÖSE, Emel, Cansu, (2020) *Okul Öncesi 3-6 Yaş Çocuklara Yönelik Özgün Bir Sessiz Pop-Up Kitap Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Prof. Dr. Nadire Şule Atılğan, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Ana Sanat Dalı, Ankara.

ÇER, Erkan (2016) *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Eğiten Kitap.

DURMAZ, Mücahit- YORULMAZ, Bilal (2022) “Ödüllü Resimli Çocuk Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi ”

Uluslararası Sosyal Bilimler Ve Eğitim Dergisi. Cilt 4, Sayı 7, Haziran 202, ss. 519-548.

DURUALP, Ender- ARAL, Neriman (2018) “Çocukların İnce ve Kaba Motor Gelişimlerine Oyun Etkinliklerinin Etkisinin İncelenmesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 20 Sayı 1, Haziran 2018, ss. 243- 258

ERDİL, Melike (2018) “Türkiye Cumhuriyetinin Latin Harfleriyle Çıkan İlk Çocuk Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme” *Uluslararası Çocuk Edebiyatı Ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Cilt 2, 2018, ss. 8-23.

ERGEN, Elif (2009) *Kavramların Algılatılmasında Resimli Çocuk Kitaplarının Rolü Bağlamında “Simyacının Hediyesi” Öyküsü İçin Çocuk Kitabı Tasarımı*. Sanatta Yeterlilik Tezi, dan. Prof. Dr. İncilay Yurdakul, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Ana Sanat Dalı, Ankara.

ERSAN, Merve (2014) *Tablet Ortamında Resimli Çocuk Kitapları; Etkileşimli Bir Resimli Çocuk Kitabı Uygulaması Tasarımı*, Yüksek Lisans Tezi, dan... Yrd. Doç. Serdar Pehlivan, Hecettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Ana Sanat Dalı, Ankara.

GÖNEN, Mübeccel- ULUDAĞ, Gonca, FINDIK, TANRIBUYURDU, Ezgi ve TÜFEKÇİ, Erdem. (2014) “0-3 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 29, Sayı 29(1), ss.126-139.

GÜLEÇ, ÇAKMAK Havise- GELGEÇ, Hulusi (2015) *Çocuk Edebiyatı*, Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.

GÜLTEKİN, Tuba (2011) “Sanat Eğitiminde Estetik Değerlerin Gelişimi Sürecinde Çocuk Ve İletişim” *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 24, Nisan- Mayıs- Haziran 2011, ss. 32-39.

GÜNGÖR, Gülseren (2022) *Okulöncesi Dönemi Resimli Çocuk Kitaplarında Mitolojik Öyküler Üzerinden Kavramların Anlatımı Ve Bir Resimli Kitap Tasarımı*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Doç. Banu Bulduk Türkmen, Hecettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Ana Sanat Dalı, Ankara.

İŞİTAN, Sonnur (2005) *Resimli Çocuk Kitaplarının Benlik Kavramıyla İlgili Konuları İçermesi Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Mübeccel Gönen, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Ankara.

KEŞ, Yusuf- SARICA, Sevtap. (2014) “Hareketli Kitap İllüstrasyonlarının Tarih Boyunca Farklı Kullanımları Üzerine Bir İnceleme”, *ART-E Dergisi*, Kasım-Aralık 2014, Sayı:14 ss.1-14.

KOÇ, Okan (2021). “Çocuk Edebiyatı Ve Çocuk Kitaplarına Yönelik Toplumsal Bir Bakış”, *International European Journal of Managerial Research Dergisi (UJMR)*, Cilt 5, Sayı 9, ss:379-395.

KONAR, Elif (2006) “Çocuk Gelişiminde Kitabın Önemi”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, ss.463- 468.

MEİBAUER, KÜMMERLING, Bettina (2019) *Erken Okur- Yazarlık, 0-3 Yaş arası çocuk kitapları*, çev. Ekin Uşaklı, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

NODELMAN, Perry (1989) *Words About Pictures, The Narrative Art of Children' s Picture Books*, Athens GA: University of Georgia Press.

NODELMAN, Perry (1998) *The pleasure of children' s literature*. 2nd ed. U.S.A.: Longman Publisher.

SARI, Mehmet (2015) *3-D (Pop-Up) Kitap Tekniği İle Tarihi Ağaçların Yöre Peyzajını Genç Nesillere Anlatılması Üzerine Bir Çalışma “Hikâye Anlatan Tarihi Ağaçlar*, Yüksek Lisans Tezi, dan. Yrd. Doç Dr. Ulvi Erhan Erol, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Isparta.

SEVER, Sedat (2015) *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem Yayınevi.

SHULEVİTZ, Uri (1997) *Writing with Pictures: How to Write and Illustrate Children's Books*. New York: Watson-Guptill.

ŞAHİN, Güliz (2014) “Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarın Olarak Resim”, *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkish*, Ankara, 2014 9/3, ss. 1309-1324

ŞİMŞEK, Hüseyin, (2002) *Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, dan. Prof. Dr. Yahya Akyüz, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri ve Öğretimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

TANJU, Ebru Hasibe (2010) “Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığı’na Genel Bir Bakış”. *Aile Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran, 2010, ss. 30-39.

TEMPLE, Charles, MARTÍNEZ, Miriam, NAYLOR, Alice, YOKOTA, Junko (1998). *Children’s Books in Children’s Hands*. Boston: Allyn & Bacon.

TORAN, Mehmet, DİLEK, Aytaç (2017) “Çocuklar Ve Kitaplar: Piaget’nin Oyun Kuramına Göre Bir Değerlendirme”, *Yaşadıkça Eğitim*, Cilt 31, Sayı 1, ss. 41-54.

Ural, Serpil (2017) *Okulöncesi Çocuk Kitaplarının Tanımı, Çocuk Edebiyatı* (ed.Mübeccel Gönen) Eğiten Kitap, Ankara. ss. 33-55

YAVUZER, Haluk (2011) *Çocuk Psikolojisi* (33. bs.) İstanbul: Remzi Kitabevi.

YENER, Mavisel (2006) “Çocuklar için Üretilen Edebiyat Kitaplarına Farklı Bakış Açılarında Çözümlemeci Bir Yaklaşım: Masal, Öykü ve Şiirlerle Duygu Eğitimi”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, ss.149-156.

<https://www.e-codices.unifr.ch/en/searchresult/list/one/fmb/cb-0042> [10 Nisan 2024].

<https://www.facsimilefinder.com/facsimiles/herbolarium-et-materia-medica-facsimile#&gid=1&pid=1> [11 Nisan 2024].

<https://www.aysebayvas.com.tr/post/kit%C3%A2b%C3%BC-l-ha%C5%9F%C3%A2i%C5%9F> [11 Nisan 2024].

<https://sarkac.org/2021/07/kelile-ve-dimne/> [11 Nisan 2024].

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arabischer_Maler_um_1210_001.jpg [10 Mayıs 2024].

<https://magazine.columbia.edu/article/17th-century-flap-book-gets-new-life-online> [10 Mayıs 2024].

<https://www.openculture.com/2014/05/first-childrens-picture-book-1658s-orbis-sensualium-pictus.html> [10 Mayıs 2024].

<https://www.openculture.com/2014/05/first-childrens-picture-book-1658s-orbis-sensualium-pictus.html> [10 Mayıs 2024].

<https://18thcbrishchildrensliterature.weebly.com/> [10 Mayıs 2024].

<https://glennhorowitz.com/events/a-brief-history-of-popup-books/> [22 Mayıs 2024].

https://www.antiques-atlas.com/antique/the_history_of_little_fanny_1810_a017/as1189a017 [20 Nisan 2024].

https://www.antiques-atlas.com/antique/the_history_of_little_fanny_1810_a017/as1189a017 [20 Nisan 2024].

<http://konkykru.com/hubbard.1805.c.jpg> [20 Nisan 2024].

<https://www.davidmilesbooks.com/book/15025/grimaldi-stacey/the-toilet/> [14 Nisan 2024]

<https://www.bbc.com/news/uk-england-oxfordshire-33334311> [24 Mayıs 2024]

<https://nwwst.com/products/a-apple-pie> [24 Mayıs 2024]

https://www.kosho.or.jp/products/detail.php?product_id=392668456 [10 Nisan 2024]

<https://garagemca.org/en/event/meeting-about-leo-lionni-s-book-frederick> [19 Mayıs 2024]

<https://www.nadirkita.com/dogan-kardes-sayi-1-ilk-sayisi-tipkibasim-kitap34360587.html> [23 Nisan 2024]

<https://www.iskult.com.tr/cevremiz-ilk-kitapligim.aspx> [20 Mayıs 2024]

<https://cocukcahayallerkitaplar.blogspot.com/2017/04/babam-uyumak-bilmiyor.html> [10 Nisan 2024]

<https://wordlessbooks.co.uk/books/the-red-book> [10 Mayıs 2024].

ÖZGEÇMİŞ

2001 Lise eğitimi, ATSO Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Resim Bölümü.

2005 Lisans eğitimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Tezhip Anasanat dalı.

2010 Yüksek lisans eğitimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Tezhip Anasanat dalı.

2013 İzmir Olgunlaşma Enstitüsü, Sanat Tasarım Alanı, Usta öğretici (devam etmekte)